

Zuid-Hollands Landschap

Jaarverslag 2019

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Olof Palmestraat 18
2616 LR Delft
Tel. +31 (0)10 272 22 22
info@zhl.nl
www.zhl.nl

Mazars N.V.
Gewaarmerkt voor
identificatiedoeleinden
ATE/24-07-2020

Inhoudsopgave

0. Inleiding	5
1. Activiteitenverslag	7
1.1 Regio Veenweiden	8
1.2 Regio Eilanden	9
1.3 Regio Kuststreek	11
1.4 De Groene Motor en Vrijwilligers	12
1.5 Natuur van een ongekende rijkdom	14
1.6 Marketing, Communicatie en Fondsenwerving	15
2. Bestuursverslag	19
2.1 Doelstelling, missie en visie	19
2.2 Belangrijkste risico's en onzekerheden	20
2.3 Doelrealisatie	21
2.4 Financieel beleid	22
2.5 Governance	24
2.6 Communicatie met belanghebbenden	26
2.7 Verwachte gang van zaken	27
2.8 Maatschappelijke aspecten van ondernemen	27
2.9 Het Zuid-Hollands Landschap en corona	27
3. Financieelverslag	29
4. Overige gegevens	57
5. Bijlagen	60

INLEIDING

0. Inleiding

Voor het Zuid-Hollands Landschap staat de band tussen mens en natuur centraal. Vanuit dit besef willen we mensen actief betrekken bij de beleving, bescherming en het beheer van natuur en landschap dichtbij. Graag informeren wij u hoe we daar concreet aan werken in het mooie Zuid-Holland.

Daarom ligt voor u het jaarverslag 2019 van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap. In dit rapport willen wij verslag doen over onze organisatie, activiteiten en financiële resultaten over het afgelopen jaar en tevens een vooruitblik geven naar het komende jaar.

Een speciaal woord van dankbaarheid gaat uit naar onze donateurs en subsidieverstrekkers. Dankzij uw steun maken wij Zuid-Holland nog mooier.

De in dit verslag opgenomen jaarrekening is ingericht conform de 'Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties'. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keurmerk.

ACTIVITEITENVERSLAG

1. Activiteitenverslag

Inspelen op een veranderende wereld

Ik kijk met een voldaan gevoel terug op het jaar 2019. Veel langlopende projecten en gebiedsprocessen zijn in een stroomversnelling gekomen. In de Krimpenerwaard zijn belangrijke stappen gezet om tot een nieuw beheercollectief te komen waarin wij samenwerken met agrariërs en weidevogelvrijwilligers. De komende jaren gaan we ons als collectief concentreren op de gronden van de provincie die wij gezamenlijk gaan beheren. Het verhogen van de natuurwaarden heeft hierbij voor ons prioriteit. Denk bijvoorbeeld aan het verbeteren van de leefomstandigheden voor de weidevogels. De koning van de Weidevogels, de grutto, heeft het nog altijd moeilijk. Gelukkig zagen onze boswachters in 2019 relatief veel kuikens groot worden, zeker in de veenweidenpercelen waar we een weidevogelvriendelijk beheer voeren.

Vertrouwen in 2020

In de Bonnenpolder bij Hoek van Holland werken we in samenwerking met Natuurbegraven Nederland en Natuurmonumenten aan de realisatie van nieuwe natuur, gecombineerd met natuurbegraven. Deze plannen krijgen steeds meer vorm. Om de volgende stap te kunnen zetten, moet de gemeente Rotterdam een nieuw bestemmingsplan voor het gebied vaststellen. We hebben alle vertrouwen dat dit in 2020 gaat lukken. Ook over de ontwikkelingen in het Buytenland van Rhoon ben ik zeer enthousiast. Als lid van de gebiedscoöperatie ervaar ik een steeds betere samenwerking tussen natuurbeschermers en de agrarische sector. De omvang van natuurakkers en bloemrijke stroken is door deze samenwerking in 2019 toegenomen van 40 tot 70 hectare. Een mooie stap. Binnen de gebiedscoöperatie ontwikkelen we nu plannen om de streekeigen producten die van het land komen op een goede manier in de markt te zetten. Als agrariërs zien dat de bijzondere, natuurvriendelijke gewassen voor een eerlijke prijs verkocht worden, dan creëert dat draagvlak voor de door ons gewenste ontwikkelingen.

De Banken in beheer

Het aankopen van natuurgebieden is nog altijd de beste manier om ze voor de toekomst veilig te stellen. De aankoop van een aantal ontbrekende percelen langs de Diefdijk bij Leerdam helpt ons om natuurgebieden met elkaar te verbinden. Zo versterken we het kleinschalige, cultuurhistorisch waardevolle landschap in de Vijfheerenlanden. Daarnaast zijn we heel blij met het in beheer krijgen van het natuurgebied De Banken in het Westland. Het gebied van het Hoogheemraadschap Delfland sluit aan op onze duingebieden en is belangrijk om het duinecosysteem ter plekke te verbeteren.

Snel en slagvaardig

Ook onze organisatie heeft in 2019 een grote verandering doorgemaakt. Na een intensieve voorbereiding van drie jaar, zijn we overgestapt naar een raad van toezicht-model. Hierdoor kan het management team sneller handelen en beter inspelen op de actualiteit en de veranderende wereld om ons heen. Dit maakt ons slagvaardiger en geeft ons de ruimte om te vernieuwen en te groeien. Onze raad van toezicht ziet daarbij nauwlettend toe op het naleven van de doelstellingen uit ons Meerjarenbeleidsplan, onze financiële gezondheid en de inachtneming van de bepalingen uit onze statuten. Met deze ingrediënten én onze geweldige medewerkers, vrijwilligers en een betrokken achterban, kijken we ernaar uit om ook in 2020 verder te bouwen aan een groener en gezonder Zuid-Holland.

Michiel Houtzagers

directeur-bestuurder Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

1.1 Regio Veenweiden

Cultuurhistorie Beleefbaarheid Onderzoek Natuurbescherming

Schraalgraslanden onderwerp van studie

De schraalgraslanden in de Krimpenerwaard staan bekend om hun bijzondere en zeldzame plantensoorten. Maar de soortenrijkdom staat onder druk. Dat is overigens niet van vandaag of gisteren. De eerste aankoop van het Zuid-Hollands Landschap was in 1936 in de Krimpenerwaard. Zo werd het blauwgrasland bij eendenkooi Kooilust gered. De graslanden rond Kooilust zijn nog steeds in ons bezit, maar een nieuwe 'reddingsactie' is nodig. Dit blijkt uit een onderzoek in drie gebieden in het veenweidegebied. Student Sander Rijfers van Hogeschool Van Hall Larenstein onderzocht voor zijn afstudeerscriptie hoe het komt dat zeldzame plantensoorten als welriekende nachtorchis, vlozegge, rietorchis en Spaanse ruiter in de schrale hooilanden verdwijnen. De grond bleek te voedselarm en droog te zijn.

Volgens Rijfers zou het over de hooilandjes aanbrengen van een dun laagje slib de kwetsbare vegetatie ten goede komen. Ook het verhogen van het waterpeil is een oplossing. In het verleden hebben we hier op kleine schaal al goede resultaten mee geboekt.

Zwarte sterns voor de camera

De zwarte stern had in 2019 een relatief goed jaar in de Krimpenerwaard. In totaal kwamen 130 paar tot broeden. In 2018 en 2017 schommelde dit aantal tussen de 80 en 100 paar. De vogels broeden vooral op nestvlotjes die door het Zuid-Hollands Landschap in sloten worden gelegd.

Broedende zwarte sterns wil niet direct zeggen, dat het aantal sterns ook daadwerkelijk toeneemt. De kuikens moeten wel groot worden. De afgelopen jaren was dit in beperkte mate het geval. We hadden het vermoeden dat predatie hier wellicht de oorzaak van was. Zouden zwarte kraaien, meeuwen, bosuilen of marterachtigen eier- of kuikenrovers zijn?

Om deze vraag te beantwoorden, plaatste onderzoeker Jan van der Winden in de Krimpenerwaard camera's bij verschillende nesten. Deze camera's maken foto's of filmpjes als de sensor in de camera beweging detecteert. Op deze wijze volgen we de verrichtingen van de zwarte sterns zonder ze te verstoren. Na het broedseizoen analyseerde Jan van der Winden de gemaakte opnames. Hij concludeert dat op alle nesten twee tot drie jongen zijn uitgevlogen. Van grootschalige predatie was geen sprake. Ook maakten de beelden duidelijk dat maaiwerkzaamheden in de buurt van nesten voor verstoring zorgt. Er was dan duidelijk paniek zichtbaar binnen de broedkolonie. Mede ook door de aanwezigheid van meeuwen die op het gemaaid gras afkwamen. Jan adviseert het Zuid-Hollands Landschap om in de toekomst alleen nestvlotjes in sloten te leggen waar tot aan het einde van het broedseizoen geen verstoring door agrarische activiteiten plaatsvindt.

Fruitplukdag langs de Diefdijk

Het Zuid-Hollands Landschap organiseert jaarlijks enkele honderden excursies en evenementen. Zo bieden we Beschermers en andere natuurliefhebbers de kans om te genieten van onze prachtige natuurgebieden in deze drukbevolkte provincie. Een jaarlijks terugkerend evenement is de Fruitplukdag in de Vijfheerenlanden. Als de appeltjes en peren in de hoogstamboomgaarden langs de Diefdijk rijp zijn, is iedereen welkom om van het fruit en de prachtige omgeving te komen genieten. Op zaterdag 21 september 2019 namen ruim 200 mensen deel aan de Fruitplukdag. Medewerkers en vrijwilligers van het Zuid-Hollands Landschap vertelden bezoekers over de verschillende oud-Hollandse fruitrassen en de beste manieren om het fruit te verwerken. Het niet geplukte fruit blijft in de boomgaard achter. Merels, kramsvogels, fazanten, konijnen en hazen smullen van de appels en peren. Rottend fruit werkt als een magneet op vlinders. Zo hebben de fraaie, cultuurhistorisch waardevolle hoogstamfruitbomen ook een belangrijke functie voor de natuur.

1.2 Regio Eilanden

Natuurbeleving Recreatie Natuurontwikkeling Samenwerking

Grootschalige schoonmaak in Klein Profijt

Klein Profijt is een bijzonder getijdennatuurgebied langs de Oude Maas bij Rhoon. Twee keer per dag stromen de kreken en geulen in het voormalige hakhoutgriend vol met rivierwater. Maar het is niet alleen water dat Klein Profijt binnenstroomt. Ook zwerfafval, plantenresten en dode rietstengels uit stroomopwaarts gelegen gebieden, komen in ons natuurgebied terecht. Zij vormen tussen het bestaande riet, langs de oevers van de kreken en op de slikplaten een dikke laag van verschillende materialen. Deze laag, ook wel veek geheten, verstikt en verrijkt de bodem. Dit is schadelijk voor de vele bijzondere plantensoorten als biezten, spindotters en zomerklokjes die in het Natura 2000-gebied voorkomen. In 2019 was het tijd voor actie. Met behulp van financiering van de provincie voor Natura 2000-gebieden gingen we aan de slag. We haalden containers vol veek uit Klein Profijt. Daarnaast maaiden we op grote schaal riet. Hierdoor ontstaat meer openheid, waar de zeldzame zoetwatergetijdenplanten van profiteren. In het voorjaar zagen we direct resultaat van onze werkzaamheden. Zomerklokje en spindotter bloeiden massaal en ook namen we weer groeiplaatsen van driekantige bies waar. Noordse woelmuizen gedijen prima in de jonge, weer uitlopende rietvelden. Bezoekers kunnen volop genieten van de Zuid-Hollandse jungle langs de Oude Maas. Door het gebied loopt de 2,5 kilometer lange Jungleroute. Een echte aanrader.

Nieuw bos in Kasteelgaarde Rhoon

In het najaar van 2018 richtte een zware storm veel schade aan in het Achterbos van Kasteelgaarde Rhoon. Tientallen populieren vielen om. De ravage kwam voor ons niet als een verrassing. Populieren worden vaak niet ouder dan 60 jaar. En dat is precies de leeftijd die ze nu hebben. Ook de essentaksterfte had in het Achterbos veel schade aangericht. Ingrijpen was noodzakelijk. Voor het vernieuwen van het bos vroegen we steun van onze Beschermers en donateurs. Een nieuw, vitaal bos in Kasteelgaarde Rhoon bleek veel mensen aan te spreken. De wervingsactie was een groot succes. De offerte voor de aanplant van jonge boompjes kon in de papierbak. Er was genoeg budget voor bomen van enig formaat. We kozen voor een mix van inheemse soorten als zomereik, beuk, linde en meidoorn. Grotere bomen hebben niet alleen meer uitstraling, ze vormen ook een groter bladerdek waardoor ondergroei van braam en brandnetel minder kans krijgt. We waren dus heel blij met de vele giften. De verschillende soorten bomen hebben allemaal een andere levensverwachting waardoor we in de toekomst geen rekening meer hoeven te houden met een complete kaalslag. Natuur beheren is vooruitzien.

Restauratie Fort Penserdijk

Ten zuiden van Brielle ligt Fort Penserdijk. Dit rijksmonument is in 1883 gebouwd als onderdeel van de Stelling der Monding van de Maas en Haringvliet. De stelling verdedigde Voorne door middel van een waterlinie en vier fortificaties. Penserdijk is er daar één van. Na de vorig jaar voltooide restauratie van ons andere fort, Fort Noorddijk bij Hellevoetsluis, was het nu tijd om Fort Penserdijk grootschalig aan te pakken. Een door de provincie Zuid-Holland toegekende subsidie maakte dit mogelijk. De eerste klus was het weer waterdicht maken van het dak. Dit was een hele klus omdat eerst het grondlichaam dat op het dak lag, afgegraven moest worden. Vervolgens hebben we het casco gerestaureerd en een folie over het dak geplaatst. Daarna is de grond weer teruggeplaatst. Ook knapten we de voorzijde en de binnenruimtes op. Voegwerk en scheuren herstellen, kozijnen, luiken en deuren vervangen behoorden tot de werkzaamheden. Verder is er een waterleiding en een riool naar het fort aangelegd. Het toilet kan gebruikt worden tijdens de jaarlijkse Open Monumentendag en door de leden van de scoutingclub die wekelijks van het fort gebruik maken. Tijdens graafwerkzaamheden stuitte we op een ruimte waar niemand het bestaan van wist. Omdat cultuurhistorie en natuurbescherming op het fort hand in hand gaan, richtten we de nieuwe ruimte speciaal in voor vleermuizen. Gewone dwergvleermuis, grootoorvleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis zijn soorten die zeker van de nieuwe ruimte gebruik gaan maken. Wellicht vindt zelfs de zeldzame meervleermuis zijn weg naar Fort Penserdijk. Het 'vleermuisgeschikt' maken van de ontdekte ruimte is mede mogelijk gemaakt door een aanvullende subsidie van de provincie Zuid-Holland. We zijn blij dit in 2020 te kunnen oppakken.

1.3 Regio Kuststreek

Natuurbescherming Recreatie Natuurontwikkeling Samenwerking

Biodiversiteitimpuls voor Spanjaards Duin

Tien jaar geleden werd op het strand bij 's-Gravenzande een nieuwe duinenrij aangelegd. Spanjaards Duin compenseert de natuur die bij de aanleg van de Maasvlakte II verloren ging. Tussen de oude duinenrij en de nieuwe zou een natte duinvallei moeten ontstaan, met aan de randen en tegen de duinhelling zogenaamd 'grijs duin'. Grijs duin is schaars begroeid en biedt leefruimte aan soorten als zandhagedis, blauwvleugelsprinkhaan en roodborsttapuit. Ook zandzegge, muurpeper, zeewolfsmelk en droogbloem zijn er waargenomen. De geplande natte duinvallei stoot de afgelopen jaren minder diep uit dan verwacht. Hierdoor kwam het grondwater niet tot aan de oppervlakte en zijn soorten als moeraswespenorchis, echt duizendguldenkruid, stijve ogentroost, parnassia en onze 'icoonsoort' groenknolorchis niet te verwachten. In het voorjaar van 2019 grepen we in. In de vijf valleien van Spanjaards Duin groeven we het zand af tot onder de grondwaterstand. In de natte duinvalleien krijgen zeldzame plantensoorten een nieuwe kans.

Veilig genieten van landgoed Ockenburgh

Als natuurbeheerder zijn we verantwoordelijk voor de veiligheid van onze bezoekers. Om die veiligheid te kunnen garanderen, hielden we een uitgebreide schouw op het Haagse landgoed Ockenburgh. Dit is een omvangrijke klus omdat een specialist iedere individuele boom beoordeelt op valgevaar of de kans op het afbreken van takken. Na de schouw verwijderden we tientallen zwakke bomen en snoeiden takken van honderden exemplaren. Hier ging nog wel een zorgvuldige inspectie op de aanwezigheid van vleermuizen en vogels, zoals spechten en boomklevers, aan vooraf. Soms pasten we ons plan alsnog aan. Dan lieten we bijvoorbeeld alleen de kale stam staan, zodat de holtes voor dieren beschikbaar blijven. Bij deze activiteit betrokken we enkele leden van de Zoogdierwerkgroep. Fase 1 van dit kostbare, maar noodzakelijke project is inmiddels afgerond. We verbeterden de onveiligste situaties. In fase 2 en 3 pakken we de minder acute gevallen aan, zodat u ook in de toekomst veilig kunt genieten van een bezoek aan landgoed Ockenburgh.

Zorginstellingen helpen mee met natuurbeheer

Het Zuid-Hollands Landschap krijgt bij het beheer van de natuurgebieden in de Bollenstreek steun van verschillende cliëntengroepen. Mensen met een verstandelijke beperking, een stoornis of een psychose bieden wij een zinvolle en prettige dagbesteding in het groen. De cliënten verrichten werkzaamheden die aansluiten bij hun individuele capaciteiten. Je hebt de 'doeners' en de 'dromers'. De doeners zijn goed in het maken van aanmaakhout, het zagen van Amerikaanse vogelkers, het maaien van gras rond bankjes en picknickplaatsen of het repareren van hekken en rasters. De dromers vinden voldoening in het verzamelen van zwerfvuil. Sommige cliënten doen dit zelfstandig, anderen krijgen een intensieve begeleiding door een medewerker van de zorginstelling. In totaal gaat het om zo'n 25 cliënten. Sommigen komen één of twee dagen per week naar een natuurgebied van het Zuid-Hollands Landschap, anderen zijn vijf dagen per week in het groen actief. Boswachter Maarten Laming stond 20 jaar geleden aan de wieg van deze samenwerking tussen het Zuid-Hollands Landschap en zorginstellingen. Anno 2019 vindt hij nog altijd veel voldoening in de opgebouwde relatie. De ambitie om samen te werken met zorginstellingen is opgenomen in ons huidige Meerjarenbeleidsplan. Dit beleid voeren we uit. Op landgoed Ockenburgh en in de Regio Veenweiden startten in 2019 nieuwe cliëntengroepen.

1.4 De Groene Motor en Vrijwilligers

Vrijwilligerswerk Gezondheid Gereedschapuitleen Samenwerking

Accugereedschap geeft gereedschapuitleen een impuls

In 2019 ging De Groene Motor een bijzondere samenwerking aan met elektrisch gereedschapfabrikant Stihl en dealer Van Blitterwijk. De Groene Motor kreeg een jaar lang accugereedschap in bruikleen. Via het gereedschapuitleendepot in de Krimpenerwaard is het accugereedschap vrijwel het gehele jaar uitgeleend geweest aan 23 vrijwilligersgroepen die aan landschapsbeheer doen. Mede door de nieuwe gereedschappen overschreed het aantal uitgeleende items in 2019 de 10.000. Een ruime verdubbeling ten opzichte van twee jaar geleden.

De vrijwilligers die de gereedschappen vanuit het depot naar de verschillende vrijwilligersgroepen in de provincie brengen en weer ophalen, maken sinds eind 2019 gebruik van een eigen bus. Zeker tijdens piekmomenten, zoals de landelijke Natuurwerkdag, is dit van groot belang. Er kunnen dan meer gereedschappen per rit meegenomen worden. Dit is efficiënt en kostenbesparend.

Het gebruik van gereedschappen zoals de bosmaaier, de motorkettingzaag en de éénasser is alleen voorbehouden aan vrijwilligers die hiervoor gecertificeerd zijn. Om dit te worden, moeten zij een cursus volgen. Door de toename van dit type gereedschappen, was het noodzakelijk het aantal cursusmomenten uit te breiden. We vinden het namelijk heel belangrijk dat mensen die hiermee werken zich bewust zijn van de risico's voor henzelf en de directe omgeving. Dit is gelukt. In 2019 is het aantal cursisten verviervoudigd ten opzichte van vorig jaar. De Groene Motor loopt gesmeerd.

Gezond Natuur Wandelen in de lift

Sinds twee jaar ondersteunt De Groene Motor de activiteiten van de Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland in Zuid-Holland. Het doel is om mensen vanuit de stad op een laagdrempelige manier met elkaar in contact te brengen en te laten genieten van de natuur. Op vaste dagen maken deelnemers vanaf een vaste locatie een wandeling van een uur onder leiding van twee vrijwillige wandelbegeleiders. Stichting Gezond Natuur Wandelen zorgt ervoor dat deze vrijwilligers goed voorbereid zijn op hun taak en De Groene Motor zorgt voor aansluiting van deze vrijwilligers op het groene netwerk. Ze krijgen bijvoorbeeld een EHBO-cursus en, via het IVN, een cursus Natuureducatie.

De belangstelling voor deelname aan de Gezond Natuur Wandelenactiviteiten groeit. Meewandelen kan nu al vanuit Leiden, Delft, Zoetermeer, de Hoekse Waard, Alphen aan den Rijn, Wassenaar, Rijswijk, Middelharnis, Voorschoten, Rotterdam en Den Haag. De Groene Motor werkt aan een verdere uitbreiding van de startlocaties. Dus op steeds meer plekken kunnen mensen op een gezellige en gezonde manier genieten van de natuur... en een kopje koffie of thee.

Landelijke Natuurwerkdag op 72 locaties

Met 72 locaties, verspreid over de provincie, was de landelijke Natuurwerkdag op zaterdag 2 november weer een groot succes. Door de slechte weersvoorspellingen hadden zich iets minder mensen aangemeld dan in 2018, maar met ruim 1500 deelnemers kunnen we nog steeds spreken van een goede opkomst. Voor De Groene Motor is de Natuurwerkdag een jaarlijks terugkerend groot project. Als provinciale coördinator zorgt De Groene Motor ervoor dat alle locaties waar gewerkt gaat worden op de landelijke website komen. Ook de communicatie ligt op het bordje van De Groene Motor. Oktober staat in het teken van de gereedschapuitleen. Naar een groot aantal werklocaties worden tevoren gereserveerde gereedschappen en persoonlijke veiligheidsmiddelen gebracht en weer opgehaald. Het omvangrijke gereedschapsdepot in de Krimpenerwaard is tijdens de Natuurwerkdag vrijwel leeg.

Daarnaast is de organisatie van de activiteiten op de hoofdlocatie een taak van De Groene Motor. In 2019 was gedeputeerde Berend Potjer te gast in Kinderdijk. Als officiële aftrap van de Natuurwerkdag plantte hij een fruitboom. Vervolgens gingen vrijwilligers aan de slag om op deze locatie een bijenplek te realiseren. Deze activiteit sloot mooi aan bij het thema van de Natuurwerkdag: 'biodiversiteit'. In 2020 organiseren we de Natuurwerkdag op zaterdag 7 november. Noteer deze datum alvast in uw agenda.

1.5 Natuur van een ongekende rijkdom

Broedpopulaties Groeiplaatsen Dwaalgasten Natuurontwikkeling

Het Zuid-Hollands Landschap werkt er dagelijks aan om de soortenrijkdom in haar gebieden te behouden en vergroten. In 2019 is dit zeker gelukt. Onze boswachters en vrijwilligers deden weer een groot aantal waarnemingen en ontdekkingen.

Het in beheer krijgen van de Crezéepolder heeft de vogelstand een flinke impuls gegeven. Zo kwamen er minimaal 75 paar kluut, acht paar kleine plevier, vijf paar gele kwikstaart en een paartje ijsvogel tot broeden. Ook is een foeragerende hop waargenomen.

Op de Westplaat op Voorne is in het voorjaar een zingende Orpheusspotvogel gehoord en er was een broedgeval van de roodmus. Op de aangrenzende Slikken van Voorne zijn voor het eerst 24 paar dwergsternnesten uitgekomen. Ook de Duinen van Oostvoorne zijn op broedvogels geïnventariseerd. Dit leverde onder andere acht paar nachtegaal, vier paar appelvink, twee paar houtsnip, een grauwe vliegenvanger, een havikpaartjes en twee paar buizerd op. Daarnaast zijn een paar boomleeuwerik en acht paar boompieper vastgesteld. Deze laatste soorten profiteren waarschijnlijk van onze beheerinspanningen om meer open duin te realiseren.

In de Nespolder in de Krimpenerwaard lijkt de purperreiger zich definitief als broedvogel gevestigd te hebben. Waarschijnlijk waren er drie broedparen. Ook roerdomp en porseleinhoen hebben er jongen grootgebracht. In De Zaag zijn zeven paar Cetti's zanger waargenomen. Samen met vier paar spotvogel, vijf paar blauwborst en maar liefst 34 paar kleine karekiet.

De Krimpenerwaard had als het om vogels gaat nog meer te bieden. Sinds de verhoging van het waterpeil in het verdrinkende land naast eendenkooi Kooilust zijn de broedaantallen flink toegenomen. Onze boswachter telde er drie paar zomertaling, tureluur, kievit, wilde eend en zelfs twee paar baltsende watersnippen. Verder is deze plek een leuke locatie geworden voor de vogeltrek met onder andere zwarte ruiter, groenpootruiter, porseleinhoen en watersnip.

En als het om vogels gaat, zijn zeker ook de broedende bontbekplevieren in Spanjaards Duin bij 's-Gravenzande het vermelden waard.

Zeldzame plantensoorten werden waargenomen in de Crezéepolder. Onze boswachter ontdekte er onder andere naaldwaterbies, slijkgroen en veel witte waterkers. In De Zaag kwam aardbeiklaver tot bloei. Dit is een typische soort van zilte graslanden, maar komt ook voor op begraasd grasland lange rivieren. De Zaag is daar een mooi voorbeeld van.

In 2019 zijn veel bijzondere en zeldzame insecten waargenomen. Zo fladderde de dag actieve nachtvlinder Spaanse vlag in de Van Dixhoorndriehoek. Koninginnenpage, prachtmot en grote vos bezochten het Groene Strand. Er was daarnaast een flinke toename van de aantallen harkwespen in de Duinen van Oostvoorne. Dit komt waarschijnlijk door de warme en droge zomer. In de Westduinen werd voor het eerste een gaffelwaterjuffer gezien. Het ging meteen om honderden exemplaren tegelijk.

In de Crezéepolder vloog een argusvlinder rond. Ook de rivierrombout was er van de partij. Deze laatste soort werd ook gezien op Natuureiland Sophiapolder. Hier lijkt ook de weidebeekjuffer zich definitief gevestigd te hebben.

Een andere zeldzame waarneming was de rups van een wolfsmelkpijlstaart op landgoed Mildenburg in Oostvoorne. Deze rups ontpopt zich tot een zeldzame nachtvlinder.

Ten slotte werden in Vinetaduin bij Hoek van Holland regelmatig twee boommarters gezien en leverde muizenonderzoek met diervriendelijke inloopvallen in de Westduinen op Goeree een vangst van een Noordse woelmuis op.

1.6 Marketing, Communicatie en Fondsenwerving

Betrokkenheid Beleving Samenwerken Groene Partners

Gulle giften voor nieuwe kudde Exmoorpony's

In het vroege voorjaar van 2019 startte het Zuid-Hollands Landschap een campagne om een nieuwe kudde grote grazers voor de Duinen van Oostvoorne te kunnen aanschaffen. Dit was hard nodig, want de huidige kudde IJslandse pony's was door ouderdom veel te klein geworden. De Duinen van Oostvoorne worden al bijna dertig jaar begraasd. De dieren leveren een belangrijke bijdrage aan het beheer van het natuurgebied. Pony's eten het hele jaar door korte grassen en kruiden en voorkomen daarmee verruiging. We wilden graag tien nieuwe Exmoorpony's voor de Duinen van Oostvoorne aanschaffen. Exmoorpony's stammen direct af van wilde paarden en kunnen onder voedselarme omstandigheden overleven. Dit maakt ze geschikt voor jaarrond begrazing. Met name via sociale media-kanalen, de e-mailnieuwsbrief en de website vroegen we mensen om een bijdrage voor de kudde. De campagne sloeg meteen aan en de donaties stroomden binnen. Op 12 april hebben we door de vele giften tien Exmoorpony's in het duingebied kunnen loslaten.

Bomenactie groot succes

De inwoners van Zuid-Holland dragen onze bomen en bossen een warm hart toe. Dat bleek tijdens onze Bomenactie in 2019. We vroegen mensen om een bijdrage voor het vitaal houden van onze bossen en het aanplanten van nieuwe bomen. Hier is massaal gehoor aan gegeven.

Door de steun van onze Beschermers en donateurs voerden we in 2019 verschillende projecten uit. Op het landgoed Rhijnegeest knapten we twee boomlanen op. Eerst moest daar het nodige gezaagd en gesnoeid worden om ervoor te zorgen dat de jonge aanplant genoeg licht krijgt om te groeien. In Wassergeest vormden we een eentonig essenbos om tot een gevarieerd bos met inheemse soorten als zomereik, veldesdoorn en els. Deze variatie komt de biodiversiteit ten goede. In Kasteelgaarde Rhoon was het Achterbos door stormschade zwaar gehavend. Met het geld van de Bomenactie hebben we hier een gevarieerd nieuw bos kunnen aanplanten (zie elders in dit jaarverslag). Ook in de Regio Veenweiden gingen we voortvarend aan de slag. Langs de Diefdijk in Leerdam plantten we een bosperceel aan met inheemse soorten. Ook knapten we er een hoogstamboomgaard op.

Groene partners en Nationale Postcode Loterij

Groene partners zijn bedrijven en organisaties die voor een langere periode met het Zuid-Hollands Landschap samenwerken en ons financieel ondersteunen. In 2019 hadden we deze bijzondere relatie met zestien Groene Partners. Nieuw is de samenwerking met Eneco en Vattenfall. Deze energieleveranciers maken het mede mogelijk dat we zonnepanelen kunnen plaatsen op het bezoekerscentrum Tenellaplas. Daarnaast storten zij de komende vijftien jaar een bedrag in het nieuw opgerichte Natuurfonds Voornes Duin en Voordelta Westvoorne. Door een verdubbeling van dit bedrag door de gemeente Westvoorne is er jaarlijks geld beschikbaar voor natuurprojecten op Voorne. Deze positieve ontwikkelingen onderstrepen het belang van samenwerking met Groene Partners.

Vanuit onze werkorganisatie hebben we hier dan ook meer aandacht voor dan vroeger.

Naast Groene Partners zijn er ook bedrijven en organisaties die een eenmalige donatie aan ons doen. Hes Internationaal was hier in 2019 een mooi voorbeeld van. De tankterminal op de Maasvlakte II maakt een verdere verduurzaming van ons bezoekerscentrum Tenellaplas mogelijk. Een warmtepomp en een nieuw ventilatiesysteem leveren een bijdrage aan een beter milieu en verlagen bovendien de exploitatiekosten van het gebouw. Zo snijdt het mes aan twee kanten. Door sponsoring en groene partnerschappen hebben we in 2019 ontzettend veel extra's voor de natuur, het klimaat en onze waardevolle landschappen kunnen betekenen.

Daarnaast ontvangen wij jaarlijks steun van de Nationale Postcode Loterij. Ook hierdoor kunnen we natuurprojecten uitvoeren die anders op ons wensenlijstje zouden blijven staan. In 2019 droeg de Nationale Postcode Loterij onder meer bij aan de herinrichting van de demoboezem bij Haastrecht en de Koeneschans langs de Vlist, De herinrichting van landgoed Nieuw Leeuwenhorst, het instandhouden van het groene erfgoed op Huys te Warmont, ondersteuning van De Groene Motor en de organisatie van de landelijke Natuurwerkdag.

Steun de natuur

Het Zuid-Hollands Landschap beschermt de natuur in onze drukke provincie. Zo kunt u blijven genieten van

© Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, Delft, april 2020

BESTUURSVERSLAG

2. Bestuursverslag

2.1 Doelstelling, missie en visie

Het Zuid-Hollands Landschap is een natuurbeschermingsorganisatie die zich al ruim 85 jaar inzet om natuur, landschap en erfgoed veilig te stellen voor inwoners van de provincie Zuid-Holland. De stichting heeft een brede achterban en ondersteunt met het programma De Groene Motor veel vrijwilligers op het gebied van groen en erfgoed in de provincie.

Het beleid en de bijbehorende activiteiten zijn uitgewerkt in het Meerjarenbeleidsplan 'Meerjarenbeleidsplan 2019-2023', dat beschikbaar is op de website www.zhl.nl/publicaties.

Doelstelling

Het Zuid-Hollands Landschap heeft vanuit een algemeen en publiek belang als doel:

- het beschermen, beheren en ontwikkelen van wat uit een oogpunt van natuur, landschap en erfgoed waardevol is in de provincie Zuid-Holland, dit in de ruimste zin;
- het binden en verbinden van bezoekers, vrijwilligers, donateurs en andere mensen aan natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland;
- natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland in eigendom en/of in beheer te nemen, alsmede te herstellen en, waar mogelijk, te scheppen, zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijk en lichamelijk welzijn van de mens.

Missie en visie

De missie van Het Zuid-Hollands Landschap luidt als volgt: Wij beschermen natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland en verbinden het met mensen. Wij doen dat samen met onze professionals, vrijwilligers, donateurs en bezoekers omdat wij het willen doorgeven aan toekomstige generaties. De visie van onze stichting luidt als volgt: Wij zorgen voor de natuur, landschap en erfgoed in de drukste provincie van ons land en vinden het belangrijk dat iedereen in Zuid-Holland daarvan kan genieten. We doen dat samen: met vrijwilligers, bedrijven overheden, andere natuur- en landschapsorganisaties, fondsen en met onze donateurs. Als groen goed doel kunnen en willen we het niet alleen doen.

2.2 Belangrijkste risico's en onzekerheden

Het Zuid-Hollands Landschap onderscheidt meerdere risico's en onzekerheden; onderstaand wordt ingezoomd op de belangrijkste. Om deze risico's beheersbaar te maken wordt een risicoregister bijgehouden waarin deze worden benoemd met hun impact en de maatregelen die genomen worden. Een continuïteitsreserve wordt aangehouden om eventuele financiële gevolgen af te dekken. Eventueel wordt een bestemde reserve gevormd als de financiële omvang van het risico bekend is. De raad van toezicht wordt regelmatig geïnformeerd over de wijzigingen in het risicoregister.

Continuïteit

Het Zuid-Hollands Landschap geeft mede uitvoering aan de realisering van maatschappelijke doelen. Deze wordt beleidsmatig bepaald in de politiek-bestuurlijke centra van het rijk, provincie en gemeenten; voor een aanzienlijk deel wordt het realiseren van de doelen financieel mogelijk door het verstrekken van subsidies. Zowel de continuïteit van het beleid als van de financiering / subsidiëring is gevoelig voor politieke-bestuurlijke invloeden. De ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onder andere beschikbare financiële middelen voor natuurdoelen, nieuwe stikstofwetgeving en ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening kan grote invloed hebben. Het Zuid-Hollands Landschap anticipeert hierop door de afhankelijkheid van subsidies te verminderen (in 2019 bedroegen de subsidies 41% van de totale inkomsten) en door invloed uit te oefenen op beleidsontwikkelingen (onder andere lobby via de Milieufederatie en de koepel Landschappen NL).

Grondaankoop en (vermeende) staatssteun

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de provinciale Landschappen. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015 dat de Staat de maatregel onterecht niet van tevoren had aangemeld bij de Commissie, maar dat de steun (nu achteraf) alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard. Zowel de VGG als de provinciale Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten hebben - op verschillende gronden - in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep aangetekend bij het Gerecht van de Europese Unie. In tegenstelling tot de Commissie zijn de Landschappen en Natuurmonumenten van mening dat natuurbeschermingsorganisaties niet kwalificeren als 'onderneming' en dat er daarom geen sprake was van staatssteun. Eind 2018 heeft het Gerecht uitspraak gedaan en daarbij het besluit van de Commissie nietig verklaard. Belangrijk formeel punt daarbij was dat het Gerecht van oordeel is dat de Commissie had moeten kiezen voor een zogeheten formele onderzoeksprocedure voor afhandeling van de klacht van de VGG, en het onderzoek niet had kunnen afdoen in een informele onderzoeksprocedure. De provinciale Landschappen en de Vereniging Natuurmonumenten hebben daarop in december 2018 hoger beroep ingesteld bij het Hof van Justitie. Het is nu wachten op de uitspraak van het Hof, een datum daarvoor is nog niet bekend. Die uitspraak zal tevens bepalend zijn voor het verdere verloop van dit juridische traject.

Opstallenbeleid

Het Zuid-Hollands Landschap heeft reeds sinds lange tijd te maken met hogere kosten dan opbrengsten wat betreft onze opstallen. Voorheen werd dat deels gedekt vanuit de boekjaarsubsidie wat sinds 2013 niet meer het geval is. Punt is dat in het verleden langjarige en ongunstige contracten zijn afgesloten die wij niet eenzijdig kunnen aanpassen. Om dit tekort op te heffen hebben wij diverse maatregelen genomen. Op de eerste plaats hebben wij voor de erfpachtcontracten de Groene Erfpacht ontwikkeld waarmee de erfpachtcanons geleidelijk meer marktconform worden. Ten tweede zijn er vakantiewoningen ontwikkeld en wordt daarnaast voortdurend naar nieuwe verdienmodellen gezocht. Ook worden waar mogelijk objecten afgestoten door verkoop op basis van erfpacht. Dit probleem is volgens het MT goed in beeld en er wordt structureel gewerkt aan oplossingen.

Maatschappelijke relevantie

De aandacht van de donateur vraagt continu inspanning in een markt met veel concurrenten. Het is niet makkelijk aan te geven wat het voordeel van een donateurschap is aangezien bijna al onze gebieden openbaar toegankelijk zijn als voorwaarde voor de SNL subsidie. Het Zuid-Hollands Landschap is daarmee een kleine speler die soms over het hoofd wordt gezien. Wijzigingen in samenwerkingsverbanden (Dunea) kunnen leiden tot verlies van donateurs. Maatschappelijke thema's (maatregelen voor populatiebeheer) kunnen nadelige effecten hebben op het donateurs aantal. Het Zuid-Hollands Landschap volgt de maatschappelijke ontwikkelingen en probeert daar continue op in te spelen. Zij doet dat via acties zoals het werven voor nieuwe natuurgebieden of bijzondere projecten zoals de bescherming van de wilde bij, de bomenactie en de aanschaffing van een kudde exmoor pony's in Oostvoorne. Het aantal donateurs blijft de afgelopen jaren redelijk stabiel. In de begroting van 2020 is meer capaciteit gereserveerd om marketing en fondsenwerving verder te ontwikkelen wat zich op termijn moet terugverdienen. Protocollen voor externe communicatie zijn binnen de organisatie geïntroduceerd om eenduidig te communiceren met de buitenwereld.

Impact op de resultaten en/of financiële positie

Indien de geschetste risico's operationeel worden, zal in dat jaar (en waarschijnlijk volgende jaren) een financiële terugval plaatsvinden, met effect op het vermogen. De continuïteitsreserve zal dan worden aangesproken. Via de tolerantie matrix wordt periodiek berekend wat het financiële effect zou kunnen zijn als de risico's realiteit worden.

2.3 Doelrealisatie

De doelstelling van het Zuid-Hollands Landschap is het beheren en beschermen van natuur, landschap en erfgoed. Als natuurbeschermingsorganisatie dragen wij bij aan een goed doel, een voorziening die voor de hele samenleving van meerwaarde is. Het Zuid-Hollands Landschap beheert en beschermt meer dan 100 gebieden. In 2019 is het totaal aantal ha met 19 netto gegroeid tot een totale oppervlakte van ruim 4.773 (bron CMSi) hectare natuur, landschap en cultuurhistorie. Als afgeleide hiervan draagt dit bij aan een gezonde en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving. Tevens worden ruim 7.000 vrijwilligers ondersteund vanuit De Groene Motor door onder andere ondersteuning weidevogelbeheer, uitgifte van Vouchers en een steeds uitgebreidere gereedschap uitleen.

Het realiseren van de doelen kan niet los worden gezien van een inbedding van activiteiten in de samenleving; dat is randvoorwaardelijk. Daarmee heeft naast het beheren en beschermen van natuur de stichting als doel om mensen en bedrijven aan zich te binden; als donateur, beschermer, vrijwilliger die zich committeren aan de missie van het Zuid-Hollands Landschap. Belangrijk element hierbij is betrekken het Zuid-Hollands Landschap te laten beleven, bijvoorbeeld door het bieden van recreatie voorzieningen, informatie (online en terplekke) en door het faciliteren van groenparticipatie met inzet van De Groene Motor. Monitoring vindt periodiek plaats middels voortgangsrapportages van kengetallen en publicaties.

In hoofdstuk 1, activiteitenverslag, is een uitgebreide rapportage opgenomen over de doelrealisatie. Dit verslag geeft een goed beeld van de in 2019 uitgevoerde activiteiten. In de staat van baten en lasten (pagina 32) zijn de kosten van uitvoering van de doelstellingen opgenomen.

2.4 Financieel beleid

Baten en lasten

De inkomsten van de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap heeft verschillende bronnen. De inkomsten worden gegenereerd vanuit Provincie, Gemeenten, landelijke subsidies (SNL), de Nationale Postcode Loterij, particulieren en bedrijven. Door verschillende inkomstenbronnen aan te boren is het risico van discontinuïerend als gevolg van wegvallende financiën beheersbaar.

Het saldo van de baten en lasten van Het Zuid-Hollands Landschap heeft zich in 2019 positief ontwikkeld ten opzichte van de begroting. De oorzaak van deze positieve ontwikkeling is bijna volledig te wijten aan de koerswinst die geboekt is over de beleggingsportefeuille. Was in het boekjaar 2018 nog een aanzienlijk verlies geregistreerd op deze portefeuille, per 31 december 2019 bedroeg de koerswinst ruim €635.000. Het netto resultaat van de financiële baten en lasten bedroeg ruim €650.000 (in de begroting was een bedrag van € 138.000 opgenomen). De beleggingsportefeuille van Het Zuid-Hollands Landschap wordt beheerd door een externe organisatie met een gematigd defensief mandaat. Maandelijks wordt aan de Audit Commissie gerapporteerd over de resultaten van de portefeuille. De grote fluctuaties in het resultaat maken het lastig om in financiële rapportages een goede forecast te maken van de totale inkomsten. Dit geldt ook voor de post nalatenschappen, als onderdeel van de baten van particulieren. Eind 2019 heeft Het Zuid-Hollands Landschap vanuit een nalatenschap een aanzienlijk bedrag ontvangen waardoor de post baten van particulieren is gestegen ten opzichte van de begroting. Naast genoemde bronnen voor fondsenwerving worden marketingacties uitgevoerd om donateurs te werven. De inzet van social media is hierbij onontbeerlijk.

Een totaaloverzicht van het saldo van baten en lasten is terug te vinden in de paragraaf “Staat van baten en lasten 2019” op pagina 32 van de jaarrekening 2019. Op pagina 53 is een nadere toelichting opgenomen over de onderbouwing. De baten en lasten van de stichting met een eenmalig/tijdelijk karakter worden zoveel mogelijk in projecten uitgevoerd. Hierdoor blijft beter inzichtelijk wat er is besteed aan de doelstelling. Een uitzondering hierop is het meerjarige programma de Groene Motor. De Groene Motor ondersteunt vrijwilligers met kennis, (financiële) middelen en mankracht. Dit wordt gefinancierd door middel van meerjarige subsidie van de Provincie Zuid-Holland en een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Vanwege de grootte van dit project met een volledig eigen financiering is besloten deze als apart product op te nemen binnen de begroting en jaarrekening.

Continuïteitsreserve en beleggingen

De berekening van de continuïteitsreserve van het Zuid-Hollands Landschap is bepaald in relatie tot de geraamde kosten van de werkorganisatie van de opvolgende jaren. De hoogte van de continuïteits- reserve is medio 2018 opnieuw berekend en vastgesteld op € 5,4 miljoen voor de komende jaren.

De effectenportefeuille is gelijk gesteld aan de continuïteitsreserve. Afhankelijk van de koersontwikkelingen zal in 2020 worden gezien of een bedrag onttrokken moet worden aan de effectenportefeuille. Bij het opstellen van de jaarrekening over 2019 is de waarde van de effectenportefeuille aan meer dan gemiddelde verandering onderhevig vanwege de coronacrisis. Over 2019 staat wel vast dat de netto koerswinst ruim € 649.000 bedroeg en de waarde van de effectenportefeuille ruim 5.8 miljoen vertegenwoordigde. Zoals hierboven vermeld heeft een externe organisatie de beleggingsportefeuille in beheer. Hiertoe is een overeenkomst gesloten die gebaseerd is op de voorwaarden in het beleggingsstatuut van het Zuid-Hollands Landschap. Het mandaat is conform dit statuut matig defensief en bestaat voornamelijk uit duurzame beleggingsfondsen. Conform het beleggingsstatuut mag voor maximaal 4% belegd worden in alternatieve beleggingen in opkomende markten. Ook deze beleggingen zijn gericht op duurzaamheid. In het beleggingsstatuut zijn de bevoegdheden en verantwoordelijkheden vastgelegd.

Kostenallocatie

Toerekening kosten beheer en administratie

De kosten van beheer en administratie zijn alle kosten die niet aan de doelstelling en werving van baten toe te rekenen zijn. De aanbeveling van de branche-organisatie Goede Doelen Nederland (GDN) voor kosten Beheer en Administratie wordt in hoofdlijnen gevolgd. Conform GDN worden de salariskosten via het gehanteerde tijdschrijfsysteem (tijd x tarief) direct aan de doelstellingen toegerekend waarna het restant vervolgens wordt verantwoord onder kosten beheer en administratie. De ICT kosten zijn onderverdeeld in kantoorautomatisering en beheeradministratiesystemen. D.m.v. een omslag worden de kosten toebedeeld aan de doelstellingen op basis van medewerkers (aandeel in gebruik). De huisvestingskosten en facilitaire diensten van het hoofdkantoor worden volledig toegerekend aan Beheer en Administratie. Hierin wordt afgeweken van GDN. Alle overige kostensoorten worden conform GDN zoveel mogelijk geboekt op de activiteiten waar het betrekking op heeft.

Doorberekening kosten bedrijfsvoering

In verband met de integrale kostentoerekening worden de kosten van het product bedrijfsvoering doorberekend aan de producten beheerobjecten, De Groene Motor en de projecten. Over 2019 is een bedrag van € 513.568 aan bedrijfsvoering kosten doorberekend aan de beheerobjecten, De Groene Motor en de projecten, opgenomen in de post 'doorberekening kosten beheer en administratie'.

De uitvoeringskosten eigen organisatie worden aan de 'kosten eigen fondsenwerving' en de producten vallend onder 'besteed aan de doelstelling' toegerekend op basis van het relatieve aandeel van elk van de te onderscheiden producten in het totaal van de totale lasten over enig jaar. Het product projecten neemt een afzonderlijke positie in omdat de toerekening van de bedrijfsvoeringskosten gebaseerd is op 40% van de totale personeelslasten van een project (dit betreft ook de personeelslasten van het project in voorgaande jaren). In 2019 is een nieuwe methode van doorbelasting geïntroduceerd. Volgens deze systematiek wordt 24% berekend aan omslagkosten over de som van de personeelskosten en de post uitbesteed werk (werk van derden).

Voor de verdeling van deze kosten over de diverse producten verwijzen wij u naar de bijlage.

Kengetallen/KPI's

In onderstaande tabel geven wij een aantal van de belangrijkste financiële kengetallen weer met betrekking tot de effectiviteit en efficiency van bestedingen.

	Werkelijk 2019 %	Begroot 2019 %	Werkelijk 2018 %
Rentebaten / liquide middelen	0,05%	0,00%	0,13%
Besteed aan doelstellingen / totale baten	80,59%	83,66%	83,45%
Besteed aan doelstellingen / totale lasten	80,09%	79,80%	82,24%
Kosten eigen fondsenwerving / baten fondsenwerving	21,53%	22,62%	33,87%
Kosten beheer en administratie / totale lasten	15,02%	15,23%	13,28%

2.5 Governance

Per 3 oktober 2019 heeft de onafhankelijke stichting Het Zuid-Hollands Landschap een raad van toezicht bestaande uit 6 personen en een directeur-bestuurder. Per 1 oktober hebben de heren van der Zande (tot die tijd de voorzitter van het bestuur) en de Boer (tot die tijd bestuurslid) het bestuur verlaten. De heren Frank Tazelaar en Han Weber zijn per 3 oktober als lid toegetreden tot de raad van toezicht van de stichting. De financiële commissie is gelijk met het aantreden van de raad van toezicht opgeheven. Per 3 oktober 2019 beschikt Het Zuid-Hollands Landschap over een audit commissie, die wordt voorgezeten door de heer R. Ruigrok, met de heer Tazelaar en mevrouw M.Y. van Duijn als leden van de audit commissie. De stichting beschikt per 3 oktober 2019 ook over nieuwe statuten met reglementen die zijn toegespitst op de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de raad van toezicht, de audit commissie, de adviesraad en het management team. De nieuwe statuten zijn gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel.

Het bestuur heeft in 2019 vier keer vergaderd als bestuur en twee keer als raad van toezicht. De Financiële Commissie heeft eveneens regelmatig vergaderd. De eerste helft van het jaar stond in het teken van de overgang van bestuur naar raad van toezicht, met name met betrekking tot de statutenwijziging en de reglementen. Daarnaast zijn enkele strategische onderwerpen behandeld zoals het nieuwe meerjarenbeleidsplan, de procesanalyse beheercollectief Krimpenerwaard, de nieuwe bedrijfshuisvesting, de evaluatie maaiveldverlaging Spanjaardsduin, het risicoregister, natuurbegraven en de deelregiovisie Voorne-Putten. In juli 2019 is door het bestuur (thans raad van toezicht) en management team een tegenbezoek gebracht aan Landschap Overijssel wat zeer leerzaam was. Het volgende bezoek zal plaatsvinden bij het Zeeuws Landschap, in oktober 2020. De bezoeken leveren over en weer veel kennisuitwisseling op en leiden tot ideeën.

Beloningsbeleid

Het Zuid-Hollands Landschap stond tot en met 2 oktober 2019 onder leiding van 1 directeur. Per 3 oktober is dit gewijzigd in een directeur-bestuurder, met meer bevoegdheden om de werkorganisatie beter en sneller te kunnen begeleiden naar de realisatie van de vastgestelde doelen. Daarnaast is hij, samen met het managementteam, eindverantwoordelijk voor het beleid. De directeur-bestuurder ontving in 2019 een beloning conform de cao. Het bestuur c.q. de raad van toezicht verricht haar activiteiten onbezoldigd en komt in aanmerking voor een kilometervergoeding. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan de directeur-bestuurder en de bestuurders c.q. leden van de raad van toezicht. De bestuurders/leden van de raad van toezicht van Het Zuid-Hollands Landschap ontvangen conform de statuten geen bezoldiging.

De bruto beloning van de directeur o.b.v. een full-time aanstelling (37-urige werkweek) bedroeg in 2019 € 99.540 (€ 140.744 incl. werkgeverslasten). Het jaarinkomen van de directeur van € 99.540 blijft substantieel onder het maximum van € 119.332 volgens de GDN Beloningsregeling voor 2019. De totale BSD-score was 425 punten. Ook de wetgeving met betrekking tot de WNT (Wet Normering Topinkomens) is getoetst hoewel het Zuid-Hollands Landschap daar feitelijk niet aan gehouden is omdat het een Anbi-stichting betreft met minder dan 50% subsidie. De belastbare vergoeding en bijtelling betreffen de bijtelling wegens privé gebruik van de bedrijfsauto. Aan de directeur is geen lening, voorschot of garantie verstrekt.

CAO Bos en Natuur

Voor Het Zuid-Hollands Landschap geldt de CAO Bos en Natuur.

Gedragcodes en Richtlijnen

Wij onderschrijven de Code Goed Bestuur (de Code Wijffels), de Richtlijn 650 (onderdeel van richtlijnen voor de jaarverslaggeving van de Raad voor de jaarverslaggeving), de Gedragcode van Goede Doelen Nederland en het CBF-keurmerk.

Samenstelling bestuur met hoofd- en nevenfuncties (per januari 2019) van Het Zuid-Hollands Landschap

de heer M.R. de Boer, Leiden, tot 1 oktober 2019, bestuurslid. Hoofdfunctie: Directeur Openbare Orde en Veiligheid Gemeente Amsterdam; Relevante (neven)functies: Lid van het curatorium van Stichting Huis te Warmond.

mevrouw M.Y. van Duijn, Rotterdam, lid Raad van Toezicht. Hoofdfunctie: Voorzitter Bestuur Antes Holding BV (Parnassia Groep);

Relevante (neven)functies: Voorzitter bestuur Bavo Europoort Bestuurslid ESPRI (Epidemiological and Social Psychiatric Research Institute) Bestuurslid ROAZ ZWN (Regionaal Overleg Acute Zorg Zuid West Nederland)

de heer F.W. Tazelaar, Den Haag, vanaf 1 oktober 2019, lid Raad van Toezicht, lid Audit Commissie. Hoofdfunctie: Directeur Duurzaamheid gemeente Amsterdam; lid Project Assement Committee FMO/Flying Swans

mevrouw ir. A.N. Papma, Monster – bestuurssecretaris tot 1 oktober 2019; voorzitter Raad van Toezicht vanaf 1 oktober 2019, Hoofdfunctie: Eigenaar Adrie Papma Support; Relevante (neven)functies: Voorzitter Regiegroep Food and Business Knowledge Platform, Ministerie van Buitenlandse Zaken

de heer J.F. Weber, Den Haag, vanaf 1 oktober 2019, lid Raad van Toezicht. Hoofdfunctie: Burgemeester Gemeente Zuidplas; Relevante nevenfuncties: lid inspiration board van Greenvillage Delft

de heer R.F.M. Ruijgrok, Delft, lid Raad van Toezicht, voorzitter Audit Commissie. Hoofdfunctie: Manager Verenigingen & Stichtingen bij Bank ten Cate; Relevante (neven)functies: Geen relevante nevenfuncties

de heer T.J. Slob, Noordeloos, lid Raad van Toezicht.

Hoofdfunctie: Boer; Relevante (neven)functies: Voorzitter van De Natuurweide; Voorzitter van stuurgroep Aanvullende Normen voor de biologische melkveehouderij; Wethouder in de gemeente Molenlanden; Gezamenlijk bestuurlijk trekker van de Leertuin Agrarische Economie en Duurzaamheid in het samenwerkingsverband Alblasserwaard/Vijfherenlanden.

de heer prof. dr. A.N. van der Zande, (bestuursvoorzitter tot 1 oktober 2019), Gouda; Relevante (neven)functies:

Chairman van het Supervising Committee van Wetlands International te Ede

Lid van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli)

Bestuurslid van de Stichting Veenweiden Innovatie Centrum (VIC) te Zegveld

Lid van de ad hoc Adviescommissie Van Vollenhoven over Nationale Parken

Voorzitter van de Technische Commissie Bodembeheer (TCB)

Voorzitter van de Stichting Nationale Database Flora en Fauna (NDFF)

President van de International Association of Public Health Institutes (IANPHI)

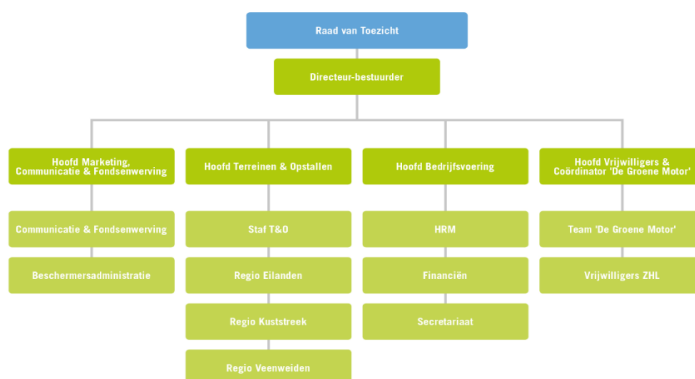
Organisatie

De organisatie heeft over het gehele boekjaar 2019 veranderingen ondergaan op het gebied van de personele bezetting. De goede economische situatie en werkgelegenheid hebben in 2019 als keerzijde met zich meegebracht dat personeel werd benaderd door recruiters en headhunters waardoor vacatures zijn ontstaan. De werkorganisatie is er echter telkens in geslaagd om de vacatures binnen afzienbare tijd in te vullen. Het hoofd van de afdeling Financiën & Bedrijfsvoering is per 1 januari 2019 gestart waardoor beheer en ontwikkeling van de interne processen kan worden voortgezet. In april is afscheid genomen van het hoofd T&O. De drie regio's vallen vanaf dat moment rechtstreeks onder de directeur-bestuurder. Per 1 oktober is afscheid genomen van het hoofd marketing, Communicatie en Fondsenwerving die de stap naar het ondernemerschap heeft gemaakt. Per 1 januari 2020 is deze vacature opgevuld. In november 2019 is het regiohoofd Eilanden overgestapt naar een andere werkgever. Ook het regiohoofd Veenweide heeft in december de overstap gemaakt naar een nieuwe werkgever. Deze vacature is intern opgevuld.

Hieronder volgt een beknopt organigram van de organisatie.

Organigram

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

2.6 Communicatie met belanghebbenden

Het Zuid-Hollands Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in vrijwilligers en medewerkers, beschermers, schenkers, testateurs, relaties, bedrijven, overheden, particulieren, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen. De inhoud en kwaliteit van de verstrekte informatie wordt door de leidinggevenden gewaarborgd.

De specifieke doelgroepen worden met *diverse communicatiemiddelen* zoals het kwartaalblad, het jaarverslag en de samenvatting van het jaarverslag, de website, persberichten, nieuwsbrieven, social media en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden geïnformeerd. Het communicatiebeleid van de stichting is erop gericht om optimale relaties te hebben met belanghebbenden en hen gericht te informeren, bijvoorbeeld over natuur- en landschapsbelangen en de activiteiten van de stichting, de ontwikkelingen in de natuurgebieden en de besteding van de ontvangen gelden. De Stichting werkt momenteel aan een fondsenwervings- en communicatiestrategie, die in 2020 formeel zal worden vastgesteld.

De *informatieverstrekking* vindt door de verantwoordelijke afdelingen en de regio's plaats via verschillende uitingen gericht op de relevante doelgroep zoals beleidsnota's, publicaties, overleggen met overheden, deelname aan netwerken en overlegorganen. Om daarnaast goed te kunnen voorzien in de informatiebehoeften van de belanghebbenden, zijn de diverse algemene communicatie-uitingen zoals het kwartaalblad, de folders en de website ondergebracht bij de afdeling Marketing, Communicatie & Fondsenwerving. De middelen worden ingezet om elkaar te versterken. Belanghebbenden kunnen op één telefoonnummer en één algemeen e-mailadres terecht.

De stichting beschikt over een *vastgelegde procedure* om eventuele klachten correct af te handelen. Tijdens de jaarlijkse Vergadering van Beschermers bestaat de mogelijkheid tot het (schriftelijk) indienen van vragen. In 2019 is hier - vooruit lopend op het nieuwe raad van toezichtsmodel- geen oproep toe gedaan.

2.7 Verwachte gang van zaken

De ontwikkelingen gaan snel en zijn op voorhand moeilijk in te schatten. De aanzienlijke bouwopgave en de aantrekkende economie zullen waarschijnlijk een verdere aanslag betekenen voor de karakteristieke Zuid-Hollandse Landschappen. De provinciale statenverkiezingen en waterschap verkiezingen kunnen voor een andere politieke koers zorgen wat zowel kansen als bedreigingen kan opleveren. Het aantal donateurs stijgt maar het is iedere dag hard werken om het aantal op peil te houden. De meerjarige subsidie van De Groene Motor loopt eind 2019 af en is inmiddels vernieuwd. De provincie heeft eind 2018 haar nieuwe beleidsvisie Groen Blauwe Rijke leefomgeving vastgesteld, waarin participatie en daarmee ondersteuning van vrijwilligers goed verankerd is. Het Zuid-Hollands landschap ziet haar toekomst met vertrouwen tegemoet en heeft haar ambities vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan 2019 - 2023 (de lezer wordt hiervoor verwezen naar de website. In de bijlage is de begroting voor 2020 opgenomen.

2.8 Maatschappelijke aspecten van ondernemen

Het Zuid-Hollands Landschap beheert en beschermt natuur, landschap en cultuurhistorie en ondersteunt vele vrijwilligersgroepen. Het Zuid-Hollands Landschap is een organisatie die met een vernuftig opgezette strategie aan communicatie, marketing en fondsenwerving doet. De bedrijfsvoering is steeds meer gericht op duurzaam werken: zo bestaat bijvoorbeeld een deel van het wagenpark uit hybride auto's, worden financiële middelen weggezet in duurzame beleggingen, wordt er geïnvesteerd in zonnepanelen op ons bezoekerscentrum Tenellaplas en wordt zoveel mogelijk papierarm gewerkt.

2.9 Het Zuid-Hollands Landschap en corona

Tot op heden is de impact van de coronacrisis op de kernactiviteiten van Het Zuid-Hollands Landschap beperkt. Ook Het Zuid-Hollands Landschap heeft maatregelen moeten treffen om de veiligheid van de medewerkers, vrijwilligers en bezoekers te waarborgen. De coronacrisis heeft van de werkorganisatie – met name de kantoorfuncties – een hoge mate van flexibiliteit in inventiviteit gevraagd. Het heeft de organisatie en werkwijze ook versneld gedigitaliseerd, wat ons ook voordelen brengt. De impact op het beheer is tot op heden beperkt. Vanwege het broedseizoen zijn de gevolgen voor terreinbeheer beperkt. Het Zuid-Hollands Landschap heeft goede hoop in het najaar –wanneer er weer volop gebruik moet worden gemaakt van de vrijwilligersinzet – weer als vanouds te kunnen werken. Omdat de coronacrisis nog niet bezworen is en de maatregelen zeker hun impact zullen hebben op de organisatie in de toekomst, worden momenteel scenarioschetsen gemaakt voor de nabije toekomst. De coronacrisis brengt risico's voor uitgaven en inkomsten met zich mee, maar biedt ook kansen nu mensen natuur dicht bij huis meer gaan waarderen.

FINANCIEELVERSLAG

3. Financieelverslag

Het financieelverslag bestaat uit de volgende onderdelen:

- Vaststelling en goedkeuring jaarrekening
- Balans per 31 december per verslagjaar
- Staat van baten en lasten over verslagjaar
- Resultaatbestemming over verslagjaar
- Kasstroomoverzicht over verslagjaar
- Toelichting jaarrekening
- Toelichting op de balans
- Reserves en fondsen
- Toelichting op de staat van baten en lasten
- Overige gegevens
- Bijlagen

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De raad van toezicht van de Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' heeft de jaarrekening en het bijbehorende activiteiten- en bestuursverslag, inclusief verantwoordingsverklaring van het jaarverslag, goedgekeurd op 27 juni 2020.

Bestuur

Ir. M.R. Houtzagers

Raad van Toezicht

Ir. A. Papma (voorzitter)

M.Y. van Duijn

R.F.M. Ruijgrok

T.J. Slob

F.W. Tazelaar

Mr. J.F. Weber

Balans per 31 december 2019

(Na resultaatbestemming)

	31 december 2019	31 december 2018
	€	€
ACTIVA		
x € 1.000		
Immateriële vaste activa [1]	229	122
Materiële vaste activa [2]	932	642
Financiële vaste activa [3]	<u>0</u>	<u>11</u>
	1.161	776
Vorraden [4]	11	11
Vorderingen en overlopende activa [5]	4.580	4.733
Effecten [6]	5.766	5.115
Liquide middelen [7]	<u>4.957</u>	<u>5.477</u>
	15.315	15.337
Totaal	<u><u>16.476</u></u>	<u><u>16.112</u></u>
 PASSIVA		
x € 1.000		
Reserves en fondsen		
- Reserves		
• Continuïteitsreserve [8]	5.331	5.367
• Bestemmingsreserves [9]	<u>5.388</u>	<u>5.087</u>
	10.720	10.454
- Fondsen		
• Bestemmingsfondsen [10]	<u>2.999</u>	<u>2.663</u>
	2.999	2.663
Voorzieningen [11]	29	26
Schulden en overlopende passiva [12]	2.727	2.969
Totaal	<u><u>16.475</u></u>	<u><u>16.112</u></u>

Staat van baten en lasten over 2019

x € 1.000	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
BATEN [12]:			
- Baten van particulieren	1.847	1.405	1.444
- Baten van bedrijven	198	110	151
- Baten van loterijorganisaties	1.125	1.126	1.125
- Baten van subsidies van overheden	2.963	2.529	3.321
	<u>6.133</u>	<u>5.170</u>	<u>6.041</u>
- baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.221	1.016	1.433
- Overige baten	690	76	120
Som van de baten	<u>8.044</u>	<u>6.262</u>	<u>7.595</u>
LASTEN:			
Besteed aan doelstellingen [13]			
- Natuurbeheer	1.541	1.515	1.068
- Monitoring	44	408	116
- Kwaliteitsborging	52	0	45
- Waterschapslasten	0	0	31
- Recreatie	325	388	292
- Communicatie	462	464	391
- Ontwikkeling	115	172	168
- Beheer objecten	644	599	472
- Opstallen	267	299	326
- Beheeradministratie	106	0	146
- De Groene Motor	603	540	465
- Vrijwilligers	103	60	95
- Projecten	2.220	794	2.722
	<u>6.483</u>	<u>5.239</u>	<u>6.338</u>
Wervingskosten [14]	396	326	345
Kosten beheer en administratie [15]	1.215	1.000	1.024
Onderhanden werken	0	0	0
Som van de lasten	<u>8.094</u>	<u>6.565</u>	<u>7.706</u>
Saldo voor financiële baten en lasten	<u>-50</u>	<u>-303</u>	<u>-112</u>
Saldo financiële baten en lasten [16]	653	138	-243
Saldo van baten en lasten	<u>602</u>	<u>-165</u>	<u>-356</u>

Resultaatbestemming

	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
x € 1.000			
Saldo van baten en lasten	602	-165	-356
Bestemming saldo van baten en lasten:			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- Continuïteitsreserve	-36	-1	411
- Bestemmingsreserves	302	0	-473
- Bestemmingsfondsen	336	-164	-294
	<u>602</u>	<u>-165</u>	<u>-357</u>

Voor een nadere onderverdeling verwijzen wij u naar de toelichting op de balans.

Kasstroomoverzicht over 2019

(Volgens de indirecte methode)

	2019	2018
x € 1.000	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Bedrijfsresultaat	602	-357
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	198	135
Mutatie voorzieningen	3	6
	201	140
Verandering in werkkapitaal:		
Vorraden en onderhanden werk	-0	-2
Vorderingen en overlopende activa	153	-1.435
Effecten	-651	943
Kortlopende schulden (excl. schulden aan kredietinstellingen)	-243	1.059
	-740	565
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	63	348
Opbrengst van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van effecten	-	-
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	-	-
Waardeveranderingen van vorderingen die tot de	-	-
Rentelasten en soortgelijke kosten	-	-
Bijzondere baten & lasten	-	-
Correcties	-	2
	-	2
Kasstroom uit operationele activiteiten	63	350
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in immateriële vaste activa	-163	-35
Investerings in materiële vaste activa	-431	-184
Desinvesteringen in materiële vaste activa		21
Mutaties overige financiële vaste activa	11	-0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-583	-198
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutatie langlopende schulden	-	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-	-
Mutatie geldmiddelen	-520	152
Toelichting op de geldmiddelen		
Stand per 1 januari	5.477	5.325
Mutatie geldmiddelen	-520	152
Stand per 31 december	4.958	5.477

Toelichting jaarrekening

Algemeen

Richtlijnen/keurmerken

De jaarrekening 2019 is ingericht conform de Richtlijn 650 Fondsenwervende Organisaties. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keurmerk.

Vergelijking met voorgaand jaar

In de jaarrekening van 2019 heeft fouterstel plaatsgevonden van een aanvullende baten in 2017 die verwerkt is in de beginbalans 2018 ad € 1.220 en een fouterstel in de jaarrekening 2018 van - € 3 geeft een totaal van € 1.217 welke toegevoegd is aan het eigen vermogen onder een aparte egalisatiereserve. Vanuit het RVT besluit is er over 2018 € 374 toebedeeld aan de Continuïteitsreserve en over 2019 € 267 toebedeeld aan de Continuïteitsreserve en door het bereiken van het plafond van de Continuïteitsreserve is er over 2018 € 374 toebedeeld aan reserve strategisch investeringen en over 2019 € 267 toebedeeld aan reserve strategisch investeringen. Dit betreft onder andere de bijdrage van de Nationale Postcodeloterij, deze werd in het verleden verantwoord op het moment van ontvangst i.p.v. het moment van toezeggen. Voorts werd niet voor alle overheidssubsidies met een terugbetalingsverplichting bij het niet besteden van de subsidie overeenkomstig de subsidievoorwaarden, de bate verantwoord bij het aangaan van een verplichting tot besteding overeenkomstig de subsidievoorwaarden. Als gevolg hiervan zijn er correcties verwerkt in de volgende posten:

31-12-2018	voor correctie	na correctie
Overige vorderingen en overlopende activa	2.271	4.257
Egalisatiereserve	0	843
Reserve strategische investeringen	376	749
Overige schulden en overlopende passiva (onderhanden	1.261	2.031
Baten	8.245	7.351
Lasten	8.597	7.706
Saldo van baten en lasten	-352	-355

Afrondingen

Over het algemeen zijn de getallen in deze jaarrekening afgerond in duizenden euro's. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan met de totaaltelling als de afzonderlijke reeds afgeronde getallen worden opgeteld.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie zich over verschillende zaken een oordeel vormt en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's. Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode worden in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. Eventuele koersverschillen worden opgenomen in de staat van baten en lasten.

Grondslagen voor balanswaardering

Algemeen

De waardering van activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Immateriële vaste activa

- Software

Onder deze post is de investering in software opgenomen die niet fysiek op de locatie aanwezig is, maar waarvan via een portal op internet gebruik wordt gemaakt. Op de investeringen die worden gemaakt om de applicaties bedrijfsspecifiek te maken, wordt afgeschreven (CMSi en het CRM-systeem). De waarde wordt bepaald tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

Materiële vaste activa

Direct in gebruik voor de doelstelling

- Natuurterreinen;

In de jaarrekening wordt het bezit aan terreinen gewaardeerd op een symbolisch bedrag van €1 omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economisch proces zijn onttrokken.

- Opstallen;

De opstallen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

- Vakantiewoningen. Het Zuid-Hollands Landschap bezit twee vakantiewoningen die via een intermediair worden verhuurd aan particulieren.

Bedrijfsmiddelen

- Machines en dienstauto's

De machines en dienstauto's zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

- Inventaris

De inventaris bestaat uit kantoormeubilair, computerapparatuur en overige software. De inventaris is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld aan de hand van de verwachte economische levensduur van de bedrijfsmiddelen.

Financiële vaste activa

De obligaties van de Stichting Huis te Warmond zijn op grond van hetgeen in de statuten van de Stichting Huis te Warmond is bepaald en de hiermee samenhangende beperkte verhandelbaarheid, gewaardeerd tegen nominale waarde. De obligaties zijn in de loop van 2019 overgedragen om niet aan de Vereniging Hendrick de Keijser.

Financiële instrumenten

Onder de financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. De Stichting heeft geen financiële derivaten.

Voorziening jubileumuitkeringen

De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt ondermeer rekening gehouden met de verwachte stijgingen en de blijfkans. Bij het contant maken is de marktrente van hoogwaardige ondernemingsobligaties ad 3% (2018: 3%) als disconteringsvoet gehanteerd.

Pensioenen

Het Zuid-Hollands Landschap heeft haar pensioenen ondergebracht bij Stichting BPL-Pensioenen (BPL). De beleidsdekkingsgraad van BPL bedroeg 94,3% per 31 december 2019. De pensioenregeling kwalificeert als een middelloonregeling. Het pensioengevend salaris was in 2019 gemaximeerd tot €55.927. De jaarlijkse premie die voor rekening komt van de werkgever bedraagt maximaal 17,09% van het pensioengevend salaris. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens "verplichting aan pensioenuitvoerder benadering". In deze benadering wordt aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Ultimo 2019 zijn er evenals in 2018 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen.

Effecten

De effectenportefeuille bestaat uit aandelen, obligaties, alternatieve beleggingen en liquide middelen. De ter beurze genoteerde obligaties behoren tot een handelsportefeuille en worden gewaardeerd op de beurswaarde per balansdatum, waarbij zowel ongerealiseerde als gerealiseerde waardeveranderingen direct in de staat van baten en lasten worden verantwoord.

Vorraden

De voorraden in het kader van de doelstelling bestaan uit artikelen die voor de verkoop zijn bestemd. De voorraden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervaardigingswaarde.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor eventuele oninbaarheid van vorderingen wordt een voorziening getroffen. In 2019 is er geen voorziening voor oninbaarheid van vorderingen (waaronder debiteuren) opgenomen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves en fondsen

De bestemmingsreserves zien toe op het deel van het eigen vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan door de directeur-bestuurder een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven. De bestemmingsfondsen zien toe op het deel van het vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan door derden een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven.

Voorzieningen

Voorziening jubilea: De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt ondermeer rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen en de blijfkans. Bij het contant maken is de marktrente van hoogwaardige ondernemingsobligaties ad 3% (2018 was 3%) als disconteringsvoet gehanteerd.

Voorziening groot onderhoud: De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van gebouwen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. Het uitgevoerde onderhoud wordt ten laste van deze voorziening gebracht.

Grondslagen voor waardering van de staat van baten en lasten

Algemeen

Baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin de prestaties zijn verricht en afgerond. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Baten en lasten van activiteiten, welke per balansdatum nog niet zijn afgerond, worden verantwoord als respectievelijk vooruit ontvangen en vooruitbetaald.

Baten

Baten uit erfstellingen en legaten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. In de praktijk betekent dit dat deze worden opgenomen op het moment dat de gelden zijn ontvangen.

Lasten

De lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschafwaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van de vaste activa zijn begrepen onder de post overige baten.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en -lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -kosten van uitgegeven en ontvangen leningen en tegoeden.

Grondslagen voor balanswaardering

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers.

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten, alsmede rentelasten en soortgelijke kosten, worden opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Toelichting op de balans

x € 1.000

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa [1]

Het verloop van de immateriële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Software	Totaal huidig boekjaar	Totaal voorgaand boekjaar
	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari	122	122	129
Investerings	163	163	35
Desinvesteringen	0	0	0
Afschrijvingen	-57	-57	-42
	106	106	-7
Boekwaarde per 31 december	229	229	122

Materiële vaste activa [2]

Het verloop van de materiële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Direct in gebruik voor de doel- stelling	Bedrijfs- middelen	Totaal huidig boekjaar	Totaal voorgaand boekjaar
	€	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari	269	373	642	572
Investerings	0	431	431	184
Desinvesteringen	0	0	0	-21
Afschrijvingen	-20	-120	-141	-93
	-20	310	290	70
Boekwaarde per 31 december	249	683	932	642

Voor een gedetailleerd overzicht van de immateriële- en materiële vaste activa verwijzen wij u naar de bijlage.

Afschrijvingspercentages:

- Direct in gebruik voor de doelstelling 0-10%
- Bedrijfsmiddelen 10-50%
- Software 20-33%

De activa betreffende de 'direct in gebruik voor de doelstelling' bestaan uit:

a. Natuurterreinen (in eigendom of met beperkte rechten)

	2019 hectare	2018 hectare
Stand per 1 januari	4.754	4.605
Mutaties		
- Eigendom	19	57
- Beheer	0	-4
- Erfpacht	0	0
- correctie CMSI	0	96
Stand per 31 december	4.773	4.754

b. Opstallen

De bezittingen die rechtstreeks in gebruik zijn voor de doelstelling betreffen woningen en regiokantoren die Het Zuid-Hollands Landschap zonder subsidie heeft aangekocht of gebouwd.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Financiële vaste activa [3]

	2019 €	2018 €
Effecten		
Obligaties St. Huis te Warmond	0	11
	0	11

Dit bezit betreft 5 obligaties van nominaal € 2.269,= in de Stichting Huis te Warmond. Deze stichting heeft ten doel de instandhouding en exploitatie van het op het landgoed Huys Te Warmont gelegen kasteel. De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap heeft het eerste recht van koop op alle 24 uitgegeven obligaties. De houders van de obligaties zijn gezamenlijk eigenaar van het kasteel. De obligaties hebben, evenals in voorgaande jaren, geen rente opgebracht. De obligaties van Stichting Huis te Warmond zijn in 2019 om niet overgedragen aan de Vereniging Hendrick de Keijzer.

VLOTTENDE ACTIVA

Vorraden [4]

	2019 €	2018 €
Direct beschikbaar voor de doelstelling		
Winkelvoorraad Bezoekerscentrum Tenellaplas	8	8
Winkelvoorraad promotieteam	2	2
	11	11

De voorraden betreffen de winkelvoorraad. De winkelvoorraden betreffen artikelen voor de verkoop zoals boeken, kaarten en educatiematerialen. De voorraden zijn per einde verslagjaar geïnventariseerd.

	2019 €	2018 €
Vorderingen en overlopende activa [5]		
Debiteuren	295	476
Overige vorderingen en overlopende activa	4.285	4.257

Debiteuren

295	476
<u>295</u>	<u>476</u>

Een voorziening voor oninbare debiteuren wordt niet noodzakelijk geacht.

Overige vorderingen en overlopende activa

Ministerie RVO (subsidieregeling Natuur en Landschap)	1.969	1.874
Provincie Zuid-Holland (subsidieregeling De Groene Motor en Recreatie)	263	190
Vooruitbetaalde bedragen	29	21
Nog te ontvangen bedragen	1.189	1.311
Nog te ontvangen subsidiegelden voor projecten	836	861
	<u>4.285</u>	<u>4.257</u>

Toelichting op de balans

x € 1.000

Effecten [6]

	2019		2018	
	€	%	€	%
Beleggingsportefeuille				
Aandelen	2.145	37%	2.079	41%
Alternatieve beleggingen	192	3%	244	5%
Obligaties	2.642	46%	2.007	39%
Voor belegging beschikbare middelen	787	14%	786	15%
	<u>5.766</u>	<u>100%</u>	<u>5.115</u>	<u>100%</u>

De obligatiebeleggingsfondsen kennen eind 2019 de volgende ratings: S&P A+; Moody's A2. Het gemiddelde effectieve rendement bedroeg -0,4% respectievelijk 3,3%. De gemiddelde duration is 3,55 respectievelijk 3,33 jaar. De gemiddelde verkrijgingsprijs van de obligaties bedroeg € 2.603.611.

	2019	2018
	€	€
Liquide middelen [7]		
Banktegoeden	4.952	5.472
Kas	3	3
Kruisposten	3	2
	<u>4.957</u>	<u>5.477</u>

De liquiditeiten worden kortlopend uitgezet tegen een zo hoog mogelijke rente. Dit betekent dat er regelmatig gewisseld wordt van rekening.

Toelichting op de balans

x € 1.000

PASSIVA

	2019	2018
	€	€
Continuïteitsreserve [8]		
Stand per 1 januari	5.367	4.956
Mutatie	-36	411
Stand per 31 december	<u>5.331</u>	<u>5.367</u>

De continuïteitsreserve is bedoeld als buffer om kosten van de werkorganisatie te kunnen doorbetalen als Het Zuid-Hollands Landschap met grote calamiteiten wordt geconfronteerd. De mutatie is ontstaan als gevolg van de verwerking van de resultaten van de verschillende producten (zie de bijlage).

	2019	2018
	€	€
Bestemmingsreserves [9]		
Aankoop en beheer nieuwe terreinen	2.169	1.795
Optimalisatie beheerplannen	270	270
Strategische investeringen	1.216	749
Verbinden met mensen	1.167	1.430
De Groene Motor	55	0
Egalisatie reserve	512	843
	<u>5.388</u>	<u>5.087</u>

De bestemmingsreserves zijn reserves waarvoor het voormalig bestuur, thans de directeur-bestuurder), de bestemming heeft aangewezen. In de bestemmingsreserves hebben zich de volgende mutaties voorgedaan:

	2019	2018
	€	€
Aankoop en beheer nieuwe terreinen		
Stand per 1 januari	1.795	1.854
Mutatie	374	-59
Stand per 31 december	<u>2.169</u>	<u>1.795</u>

Het Zuid-Hollands Landschap heeft in de afgelopen jaren diverse grote legaten ontvangen. Een deel van het beschikbare bedrag zal specifiek worden ingezet voor de verwerving van natuur. De mutatie in 2019 heeft betrekking op de saldi van baten en lasten van diverse aan- en verkoopgebieden zoals de Koplanden, Gooweg e.a. Daarnaast is vanuit de continuïteitsreserve ruim € 327.000 gedoteerd aan dit fonds.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Egalisatie beleggingsresultaat

Stand per 1 januari

Mutatie

Stand per 31 december

2019	2018
€	€
0	151
0	-151
0	0

Optimalisatie beheerplannen

Stand per 1 januari

Mutatie

Stand per 31 december

2019	2018
€	€
270	270
0	0
270	270

De doelstelling van deze reserve betreft het optimaliseren van bestaande beheerplannen. Dit vat zich samen in aanpassingen in de beheercyclus, inclusief een nieuwe meerjarenplanning en het wegwerken van de achterstanden met betrekking tot verlopen beheerplannen.

Strategische investeringen

Stand per 1 januari

Mutatie

Stand per 31 december

2019	2018
€	€
749	339
467	410
1.216	749

De doelstelling van deze reserve betreft het toekomstbestendig maken en houden van de statutaire doelstelling van de stichting door te anticiperen op kansen die voor het Zuid-Hollands Landschap belangrijk zijn in haar ontwikkeling. Dat kan zijn vanwege politieke veranderingen of ontwikkelingen waar wij vanuit strategisch oogpunt op moeten reageren. Voorbeelden vanuit het recente verleden zijn de stikstofdepositie, natuurgraven in de Bonnenpolder, Buijtenland van Rhoon etc. Ook in het geval van het beperken van (imago)schade kan een beroep worden gedaan op deze reserve voor extra inzet van mensen en middelen. Veelal zijn de kosten die gemoeid gaan met deze onderwerpen niet voorzien of opgenomen in de reguliere begroting. De activiteiten kunnen echter wel substantieel bijdragen aan de strategische doelstellingen van de organisatie. De Raad van Toezicht wordt jaarlijks geïnformeerd over de uitputting van dit reserve. In 2019 is vanuit de continuïteitsreserve een bedrag van € 467.000 gedoteerd aan dit fonds.

Toelichting op de balans

x € 1.000

	2019	2018
	€	€
Verbinden met mensen		
Stand per 1 januari	1.430	1.726
Mutatie	-264	-296
Stand per 31 december	1.167	1.430

Uit het bedrag van de erfenissen wordt naast verwerving van terreinen geld gereserveerd om een extra impuls te geven aan het “verbinden met mensen”. In 2019 is per saldo een bedrag van ruim €264.000 op deze reserve gemuteerd. Het betreft acties die vanuit de regio invulling geven aan het laten beleven van natuur in onze gebieden.

	2019	2018
	€	€
De Groene Motor		
Stand per 1 januari	0	0
Mutatie	55	0
Stand per 31 december	55	0

De subsidieperiode van De Groene Motor heeft gelopen van 2017 tot en met 2019. In 2020 wordt deze activiteit afgerekend. Bijgaand bedrag betreft een reservering voor dat deel van de subsidie dat niet is besteed. De totale subsidie over de periode bedroeg ruim € 1.4 mln.

	2019	2018
	€	€
Egalisatie reserve		
Stand per 1 januari	843	1.220
Mutatie	-331	-377
Stand per 31 december	512	843

Dit betreft een vrije reserve ten behoeve van activiteiten die niet uit de reguliere begroting en/of de jaargebonden Nationale Postcodeloterij ontvangsten kunnen worden gefinancierd. Om deze activiteiten toch doorgang te kunnen laten vinden, wordt een egalisatie reserve gevormd. De oorsprong van deze egalisatiereserve ligt in een fouterstel in 2017. Door deze fouterstel is er over 2017 ruim € 1.2 mln. meer baten verantwoord. De onttrekkingen komen voort uit de afrekening van projecten, na deze fouterstel.

Bestemmingsfondsen [10]

Beheer Opstallen
 Veenweiden en Rietland
 Beheer Objecten Derden
 Beheer Elfenbaan
 Beheer Ockenburgh
 Beheer Spanjaards Duin
 Beheer Berestijn
 Beheer Zandmotor
 Beheer Dixhoorndriehoek
 Beheer Scharperswijk
 Aankopen VSB
 Regionaal Belang Voorne
 Beheer Hollandse IJssel
 Krimpenerwaard

2019	Mutatie	2018
€	€	€
682	414	268
6	-23	29
56	19	37
1.037	-40	1.077
389	24	365
67	-307	374
40	6	34
44	18	26
99	-21	120
91	-2	93
0	0	0
19	-69	87
149	-3	152
322	322	0
2.999	336	2.663

Beheer Objecten Derden

Kaapduin
 De Schans
 Eiland Brieneoord
 Heemtuin Krimpen
 Watergang Mildenburg
 Oostvlietpolder 't Vogelhof
 Vosse en Weerlanderpolder
 APM
 Biodiversiteit Groene Strand
 Met Peterson een mooie leefomgeving in Klein Profijt
 Banken
 De 6e Molen

Mutatie
€
0
-2
9
1
0
6
2
0
-3
3
0
3
19

Toelichting op de balans

x € 1.000

In de fondsen zijn de gelden ondergebracht waaraan door derden een bestemming is gegeven. Het Zuid-Hollands Landschap kent alleen bestemmingsfondsen, die een omschreven doel hebben.

Fonds Beheer Opstallen

Het Fonds Beheer Opstallen is ingesteld om uit het rendement het onderhoud van de opstallen te financieren. De provincie Zuid-Holland heeft bijgedragen aan de vorming van dit fonds door geen aanspraak te maken op het deel van de verkoopopbrengst van opstallen dat conform de Algemene subsidie verordening Zuid-Holland aan de provincie toekomt, onder het beding dat deze gelden worden toegevoegd aan het Fonds Beheer Opstallen. De mutatie in 2019 bestaat uit het saldo van de baten en lasten van uitgevoerde activiteiten (onderhoudskosten en opbrengsten uit huur en verhuur). Daarnaast is vanuit het surplus van de continuïteitsreserve (als gevolg van de maximering) een bedrag van €200.000 gedoteerd aan dit fonds.

Fonds Veenweiden en Rietland

Gedurende 10 jaar is in de periode van 2009 tot 2019 een bedrag van € 10.000,= geschonken door een particulier. De gelden in dit fonds zullen worden besteed aan natuurprojecten in natte (veenweiden) gebieden zoals de Krimpenerwaard en aangrenzende polders, boezemlanden en uiterwaarden. De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap bepaalt de keuze van de uit te voeren projecten.

Fonds Beheer Objecten Derden

Het Fonds Beheer Objecten Derden is ingesteld als egalisatiefonds voor het beheer van terreinen van derden. De bijdragen van derden die voor het onderhoud van deze gebieden worden ontvangen, dienen ter dekking van de beheerkosten. Voor een specificatie van het saldo wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Fonds Beheer Elfenbaan

Het Fonds Beheer Elfenbaan is ingesteld om de van Rijkswaterstaat ontvangen bedragen in 1999 en 2006 van in totaal € 1.675.252,= en het rendement over dit bedrag de beheerkosten van De Elfenbaan, de ecologische verbindingstrook langs de Rijksweg Leiden-Bodegraven (N11), gedurende een periode van 30 jaar, te voldoen. De Elfenbaan is sinds 1997 bij het Zuid-Hollands Landschap in beheer. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat dit kapitaal niet wordt belegd in de beleggingsportefeuille.

Fonds Beheer Ockenburgh

Het Fonds Beheer Ockenburgh is ingesteld om van het rendement van het door de provincie Zuid-Holland ontvangen kapitaal van € 104.688,= de beheerkosten te voldoen. Met de Provincie is overeengekomen dat het niet is toegestaan dat een tekort op de beheerkosten in mindering wordt gebracht op het fonds. In 2011 is het Fonds Hyacintenbos samengevoegd met het onderhoudsfonds van het nabijgelegen landgoed Ockenburgh.

Fonds Beheer Spanjaardsduin

In 2010 is een beheersovereenkomst afgesloten met Rijkswaterstaat voor een periode van 30 jaar. De afkoopsom voor de financiering van het beheer bedroeg € 765.000,=. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat de gelden niet zullen worden belegd. In 2019 is het bedrag dat ten laste gaat van het fonds uitgekomen op € 307.000. Het saldo is per ultimo 2018 lager dan was gepland. Het Zuid-Hollands Landschap is met Rijkswaterstaat in overleg over de snellere uitputting van dit fonds.

Fonds Beheer Beresteijn

Sinds 1 mei 2010 voert het Zuid-Hollands Landschap in opdracht van ontwikkelingsmaatschappij Amvest het onderhoud van het parkgedeelte op Landgoed Beresteijn te Voorschoten. In dit kleine landgoed zal een woongebied met zorgcomponent worden ontwikkeld. Zolang er op het landgoed nog geen concrete ontwikkeling plaatsvindt, zal het Zuid-Hollands Landschap een adviserende rol hebben in de toekomstige ontwikkeling. Daarnaast wordt geprobeerd middels beheer de belangrijkste waarden van het landgoed zichtbaar te maken. Jaarlijks is er met Amvest overleg over het beheer en onderhoud. Om verantwoording te kunnen afleggen over de uitgaven is Fonds Beheer Beresteijn opgezet.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Fonds Beheer Zandmotor

Dit fonds is sinds oktober 2011 opgezet door het Zuid-Hollands Landschap in opdracht van de Provincie Zuid-Holland. Het betreft een grote hoeveelheid opgespoten zand voor de kust van Ter Heijde. Dit pilotproject brengt naast de functie van kustbescherming ook nieuwe natuur met verrassende flora en fauna met zich mee. Om de inkomsten en de uitgaven goed te kunnen volgen is het Fonds Beheer Zandmotor opgezet. De uitputting bedroeg in 2019 € 18.000.

Fonds Beheer Dixhoorndriehoek

Per 1 januari 2012 heeft het Zuid-Hollands Landschap de Van Dixhoorndriehoek (ca. 110 ha) in Hoek van Holland in erfpacht voor 30 jaar. De energiemaatschappijen EON en GDF Suez hebben binnen de van Dixhoorndriehoek een natuurherstelproject uitgevoerd van een paar hectaren. Voor het beheer van deze hectaren betalen zij aan de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap een afkoopsom ineens, voor de komende 29 jaar. De afkoopsom bedraagt € 243.600,=. EON en GDF Suez betalen ieder 50%. In 2019 is van de provincie Zuid-Holland een subsidie ontvangen van €12.000. De kosten bedroegen € 33.000 waardoor een netto-uitputting van €21.000 is gerealiseerd.

Fonds Beheer Scharperswijk

Het beheer en inrichting van het in erfpacht verkregen natuurgebied Scharperswijk is door Rijkswaterstaat eenmalig afgekocht voor een periode van 10 jaar. De afkoopsom bedroeg € 120.866. Hiervan resteert per ultimo 2019 een bedrag van € 91.000.

Fonds Regionaal Belang Voorne

Stichting Regionaal Belang Voorne heeft haar activiteiten gestaakt in 2017. Het saldo van vermogen is aan het Zuid-Hollands Landschap geschonken, ten behoeve van de plaatselijke gebiedsontwikkeling.

Fonds Beheer Hollandsche IJssel

Het beheer en inrichting van het verkregen natuurgebied Hollandsche IJssel is door de Provincie Zuid-Holland eenmalig afgekocht voor een periode van 20 jaar. De afkoopsom bedroeg € 187.711,=. Dit bedrag is opgebouwd uit een bedrag van € 99.111,= voor het beheer en onderhoud aan de kraanbaan. Het restant ad. € 88.600,= is voor de beheerwerkzaamheden (Boele, Schanspolder en Geitenwei). In het boekjaar 2019 is voor een bedrag van €3.000 onttrokken aan het fonds.

Fonds kwaliteitsimpuls Krimperwaard

Om het gebied rond de krimpenerwaard een kwaliteitsimpuls te geven zullen in de komende jaren activiteiten plaatsvinden. Niet alleen ten behoeve van het beheer, maar ook voor de aankoop van gronden, sanering en herinrichting van de natuur. De kosten worden gedekt uit een legaat dat de Stichting Zuid-Hollands Landschap heeft mogen ontvangen ultimo 2019.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Resultaatverdeling

	Stand per 1 januari	Werkelijk	Stand per 31 december	Begroot	Werkelijk
		2019		2019	2018
	€	€	€	€	€
<u>Continuïteitsreserve</u>	5.367	-36	5.331	-1	411
	5.367	-36	5.331	-1	411
<u>Bestemmingsreserves</u>					
Aankoop en beheer nieuwe terreinen	1.795	374	2.169	0	-59
Egalisatie reserve beleggingen	0	0	0	0	-151
Optimalisatie beheerplannen	270	0	270	0	0
Strategische investeringen	749	467	1.216	0	410
Verbinden met mensen	1.430	-264	1.167	0	-296
De Groene Motor	0	55	55	0	0
Egalisatie reserve	843	-331	512	0	-377
	5.087	302	5.388	0	-473
<u>Bestemmingsfondsen</u>					
Beheer Opstallen	268	414	682	-35	-98
Veenweiden en Rietland	29	-23	6	10	10
Beheer Objecten Derden	37	19	56	-9	-3
Beheer Elfenbaan	1.077	-40	1.037	-57	-22
Beheer Ockenburgh	365	24	389	0	75
Beheer Spanjaards Duin	374	-307	67	-57	-98
Beheer Berestijn	34	6	40	2	5
Beheer Zandmotor	26	18	44	17	23
Beheer Dixhoordriehoek	120	-21	99	-31	-18
Beheer Scharperswijk	93	-2	91	-2	-15
Aankopen VSB	0	0	0	0	-132
Regionaal Belang Voorne	87	-69	19	0	0
Beheer Hollandse IJssel	152	-3	149	-2	-20
Krimpenerwaard	0	322	322	0	0
	2.663	336	2.999	-164	-294
Totaal	13.117	602	13.719	-165	-357

Toelichting op de balans

x € 1.000

	2019	2018
	€	€
Voorzieningen [11]		
Jubileumvoorziening	19	20
Voorziening groot onderhoud	10	6
	<u>29</u>	<u>26</u>

Jubileumvoorziening

Stand per 1 januari	20	19
Toevoeging	0	4
Onttrekking	-1	-3
Stand per 31 december	<u>19</u>	<u>20</u>

De voorziening voor jubilea is getroffen voor toekomstige uitkeringen overeenkomstig de opgenomen bepalingen in de CAO Bos en Natuur, onderdeel De Landschappen, waarbij uitkeringen voor jubilea zijn toegezegd bij het bereiken van het 25e en 40e dienstjaar. De verplichtingen zijn per individuele medewerker bepaald, waarbij de toekomstige uitkering contant is gemaakt. In de bepaling van de voorziening is rekening gehouden met het aantal dienstjaren en de blijfkans.

	2019	2018
	€	€
Voorziening groot onderhoud		
Stand per 1 januari	6	1
Toevoeging	5	5
Onttrekking	0	0
Stand per 31 december	<u>10</u>	<u>6</u>

Aan de Langevelderslag 6 is in 2017 een vakantiewoning ontwikkeld. Om deze woning up-to-date te houden en juist te onderhouden, wordt er jaarlijks gedoteerd aan een voorziening groot onderhoud. Toekomstig groot onderhoud of modernisering van meubilair kan dan worden betaald uit deze voorziening.

Toelichting op de balans

x € 1.000

	2019	2018
	€	€
Schulden en overlopende passiva [12]		
Crediteuren	809	809
Belastingen en premies sociale verzekeringen	231	130
Overige schulden en overlopende passiva	1.686	2.031
	<u>2.727</u>	<u>2.969</u>
Crediteuren		
	809	809
	<u>809</u>	<u>809</u>
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	38	45
Loonheffingen	138	65
Pensioenpremies	55	20
	<u>231</u>	<u>130</u>
Overige schulden en overlopende passiva		
Reservering vakantiegeld- en dagen	177	183
Vooruitontvangen bedragen	700	756
Nog te betalen bedragen	109	158
Vooruitontvangen subsidiegelden ten behoeve van projecten	700	933
	<u>1.686</u>	<u>2.031</u>

Toelichting op de balans

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Voorwaardelijke verplichtingen en belangrijke financiële verplichtingen

Huurverplichtingen

Huur	€ 295.000
Printers	€ 37.347
CMSI	€ 19.972
ICT	€ 105.378

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de provinciale Landschappen. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015 dat de Staat de maatregel onterecht niet van tevoren had aangemeld bij de Commissie, maar dat de steun (nu achteraf) alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard. Zowel de VGG als de provinciale Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten hebben - op verschillende gronden - in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep aangetekend bij het Gerecht van de Europese Unie. In tegenstelling tot de Commissie zijn de Landschappen en Natuurmonumenten van mening dat natuurbeschermingsorganisaties niet kwalificeren als 'onderneming' en dat er daarom geen sprake was van staatssteun. Eind 2018 heeft het Gerecht uitspraak gedaan en daarbij het besluit van de Commissie nietig verklaard. Belangrijk formeel punt daarbij was dat het Gerecht van oordeel is dat de Commissie had moeten kiezen voor een zogeheten formele onderzoeksprocedure voor afhandeling van de klacht van de VGG, en het onderzoek niet had kunnen afdoen in een informele onderzoeksprocedure. De provinciale Landschappen en de Vereniging Natuurmonumenten hebben daarop in december 2018 hoger beroep ingesteld bij het Hof van Justitie. Het is nu wachten op de uitspraak van het Hof, een datum daarvoor is nog niet bekend. Die uitspraak zal tevens bepalend zijn voor het verdere verloop van dit juridische traject.

Gebeurtenissen na balansdatum

Half maart 2020 werd de wereld getroffen door het corona-virus. Ook Het Zuid-Hollands Landschap heeft hier mee te maken. Naast financiële risico's (daling van het ongerealiseerd resultaat van de effectenportefeuille) zijn ook personele risico's in de vorm van capaciteitsverlies van personeel denkbaar. Een eventuele impact op de baten is op dit moment niet te voorspellen. Per 31 mei bedroeg de totale waarde van effectenportefeuille op basis van de tussenrapportage ruim €-255.000. De baten vanuit de koersresultaten zullen in 2020 waarschijnlijk achter blijven bij de begroting. De waarde van de portefeuille zal waarschijnlijk dalen. De Stichting het Zuid-Hollands Landschap is van mening dat zij de huidige corona-crisis kan doorstaan zonder externe steun, vanwege de gezonde financiële basis die de afgelopen jaren is opgebouwd. Daarnaast wordt nog kritischer gekeken naar het uitgavenpatroon.

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
Baten [12]			
Baten van particulieren	1.847	1.405	1.444
Baten van bedrijven	198	110	151
Baten van loterijorganisaties	1.125	1.126	1.125
Baten van subsidies van overheden	2.963	2.529	3.321
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.221	1.016	1.433
Overige baten	690	76	120
	<u>8.044</u>	<u>6.262</u>	<u>7.595</u>
Baten van particulieren			
Nalatenschappen	430	0	14
Contributies [beschermersinkomsten]	1.040	1.030	1.099
Donaties en giften	377	375	331
	<u>1.847</u>	<u>1.405</u>	<u>1.444</u>
Baten van loterijorganisaties			
Nationale Postcode Loterij	1.125	1.126	1.125
	<u>1.125</u>	<u>1.126</u>	<u>1.125</u>
Dit betreft de reguliere bijdrage van de Nationale Postcode Loterij voor het Zuid-Hollands Landschap en De Groene Motor. Het huidige contract via LandschappenNL loopt tot en met 2020.			
Baten van subsidies van overheden			
Natuur en landschap (SNL)	1.983	1.970	1.883
Provincie Zuid-Holland (reguliere producten)	475	559	532
Provincie Zuid-Holland (projecten)	505	0	906
	<u>2.963</u>	<u>2.529</u>	<u>3.321</u>
Incidentele subsidies	460	0	907
Structurele subsidies	2.503	2.529	2.414
	<u>2.963</u>	<u>2.529</u>	<u>3.321</u>
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten			
Verkoop producten *1	11	10	12
Bijdrage beheer voor objecten van derden	701	494	918
Inkomsten uit terreinen *2	508	512	503
	<u>1.221</u>	<u>1.016</u>	<u>1.433</u>

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
Brutowinstmarge producten			
Verkoop producten	26	20	16
Kostprijs producten	-15	-10	-4
	<u>11</u>	<u>10</u>	<u>12</u>

*1 betreffen boeken, kaarten, gadgets (via Bezoekerscentrum Tenellaplas en promotieteam)

*2 betreffen pachtopbrengsten en doorbelastingen van waterschapslasten

Overige baten

Overige projectinkomsten	208	0	-200
Overige inkomsten	<u>482</u>	<u>76</u>	<u>320</u>
	<u>690</u>	<u>76</u>	<u>120</u>

Lasten [13-16]

Personeelskosten	2.757	2.673	2.650
Vrijwilligerskosten	42	47	48
Uitbesteed werk	2.988	1.962	2.592
Materieel	385	333	393
Afschrijvingskosten	198	228	135
Voorlichting, communicatie en promotie	746	443	745
Huisvestingskosten	178	172	172
Verwerving	26	0	270
Zakelijke lasten terreinen	111	73	50
Algemene kosten	<u>664</u>	<u>659</u>	<u>652</u>
	<u>8.095</u>	<u>6.590</u>	<u>7.707</u>

Verdeling lasten

Besteed aan doelstellingen	6.483	5.239	6.339
Wervingskosten	396	326	345
Kosten beheer en administratie	<u>1.215</u>	<u>1.000</u>	<u>1.024</u>
	<u>8.095</u>	<u>6.565</u>	<u>7.707</u>

Personeelskosten

Brutolonen en salarissen	1.998		1.889
Sociale lasten	362		326
Pensioenlasten	274		260
Overige personeelskosten	<u>124</u>		<u>174</u>
	<u>2.757</u>	<u>2.673</u>	<u>2.650</u>

Het personeelsbestand bedroeg 42,4 fte (voorgaand boekjaar: 41,3 fte)

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
Overige personeelskosten			
Reiskostenvergoeding	35		33
Onkostenvergoedingen	43		39
Werkkleding	17		9
Ziekteverzuim	-77		-77
Scholings- en opleidingskosten	29		50
Inhuur derden	55		99
Onderhanden projecten	0		-7
Overige personeelskosten	22		29
	<u>124</u>		<u>174</u>
Besteed aan doelstellingen [13]			
Natuurbeheer	1.541	1.515	1.068
Monitoring	44	408	116
Kwaliteitsborging	52	0	45
Waterschapslasten	0	0	31
Recreatie	325	388	292
Communicatie	462	464	391
Ontwikkeling	115	172	168
Beheer objecten	644	599	472
Opstallen	267	299	326
Beheeradministratie	106	0	146
De Groene Motor	603	540	465
Vrijwilligers	103	60	95
Projecten	2.220	794	2.723
	<u>6.483</u>	<u>5.239</u>	<u>6.339</u>
Wervingskosten [14]			
Personeelskosten	165	129	164
Vrijwilligerskosten	0	0	0
Uitbesteed werk	0	0	3
Afschrijvingen	0	0	1
Voorlichting, communicatie en promotie	183	133	109
Huisvestingskosten	0	0	13
Zakelijke lasten	0	0	0
Algemene kosten	49	64	55
	<u>396</u>	<u>326</u>	<u>345</u>

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2019 €	Begroot 2019 €	Werkelijk 2018 €
Kosten beheer en administratie [15]			
Personeelskosten	671	502	640
Vrijwilligerskosten	0	0	0
Uitbesteed werk	44	30	0
Materieel	13	10	23
Afschrijvingen	62	77	46
Huisvestingskosten	81	82	34
Algemene kosten	345	299	280
	<u>1.215</u>	<u>1.000</u>	<u>1.024</u>
Financiële baten en lasten [16]			
Opbrengsten van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van effecten			
Opbrengsten uit dividend	27	162	41
Opbrengsten uit rentes	18	1	16
(On)Gerealiseerde koersresultaten	635	0	-266
Kosten van effecten	-30	-25	-37
	<u>650</u>	<u>138</u>	<u>-246</u>
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten			
Rentebaten banken	2	0	4
	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>4</u>

OVERIGE GEGEVENS

4. Overige gegevens

- Controleverklaring accountant

Overige gegevens: Controle verklaring

5. Bijlagen

De bijlagen hebben betrekking op:

- Activastaat
- Recapitulatie reserves en fondsen
- Producten
- Begroting komend boekjaar

Bijlagen: Activastaat

x € 1.000

Omschrijving	Boek- waarde 2018	Inves- teringen 2019	Desinves- teringen 2019	Afschrij- vingen 2019	Boek- waarde 2019
Immateriële vaste activa					
Automatisering	122	163	0	-57	229
	<u>122</u>	<u>163</u>	<u>0</u>	<u>-57</u>	<u>229</u>
Materiële vaste activa					
Direct in gebruik voor de doelstelling					
Natuurterreinen	0	0	0	0	0
Opstallen	269	0	0	-20	249
	<u>269</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>-20</u>	<u>249</u>
Bedrijfsmiddelen					
Dienstauto's	209	50	0	-62	197
Machines	158	140	0	-43	255
Inventaris	7	240	0	-15	231
	<u>373</u>	<u>431</u>	<u>0</u>	<u>-120</u>	<u>683</u>

Bijlagen: Recapitulatie reserves en fondsen

x € 1.000

	2019						2018					
	Saldo 1 januari 2019	Resultaat producten	Resultaat opstellen en beheer- objecten	Resultaat afgeronde projecten	Over- heveling	Saldo 31 december 2019	Saldo 1 januari 2018	Resultaat producten	Resultaat opstellen en beheer- objecten	Resultaat afgeronde projecten	Over- heveling	Saldo 31 december 2018
Continuïteitsreserve	5.367	492	0	521	-1.049	5.331	4.956	113	0	704	-407	5.367
Natuurbeheer		617	0	0	0			629	0	0	0	
Monitoring		-5	0	0	0			-124	0	0	0	
Kwaliteitsborging		-52	0	0	0			-84	0	0	0	
Waterschapslasten		0	0	0	0			-37	0	0	0	
Recreatie		-136	0	0	0			-168	0	0	0	
Fondsenwerving		1.118	0	0	0			823	0	0	0	
Communicatie		-462	0	0	0			-484	0	0	0	
Ontwikkeling		-115	0	0	0			-208	0	0	0	
Beheerobjecten		0	0	0	0			0	0	0	0	
Beheeradministratie		-72	0	0	0			0	0	0	0	
Bedrijfsvoering		-53	0	0	0			-201	0	0	0	
De Groene Motor		-245	0	0	0			85	0	0	0	
Vrijwilligers ZHL		-103	0	0	0			-117	0	0	0	
Afgeronde projecten		0	0	254	0			0	0	330	0	
Resultaat door fourtherstel		0	0	267	-267					374	-374	
Overheveling		0	0	0	-782			0	0	0	-33	
	5.367	492	0	521	-1.049	5.331	4.956	113	0	704	-407	5.367
Bestemmingsreserves												
Aankoop en beheer nieuwe terreinen	1.795	5	0	42	327	2.169	1.854	0	0	-59	0	1.795
Egalisatie reserve beleggingen	0	0	0	0	0	0	151	0	0	0	-151	0
Optimalisatie beheerplannen	270	0	0	0	0	270	270	0	0	0	0	270
Strategische investeringen	749	0	0	0	467	1.216	339	0	0	-48	458	749
Verbinden met mensen	1.430	0	-12	-252	0	1.167	1.726	0	-12	-284	0	1.430
Egalisatie reserve	842	-331	0	0	0	511	1.219	-377	0	0	0	842
De Groene Motor reserve	0	55	0	0	0	55						
	5.086	-271	-12	-210	794	5.386	5.559	-377	-12	-391	307	5.086
Bestemmingsfondsen												
Beheer Opstellen	268	0	-21	234	200	682	366	0	-163	-35	100	268
Veenweiden en Rietland	29	0	-23	0	0	6	19	10	0	0	0	29
Beheer Objecten Derden	37	0	19	0	0	56	40	0	-3	0	0	37
Beheer Elfenbaan	1.077	0	-40	0	0	1.037	1.099	0	-22	0	0	1.077
Beheer Ockenburgh	365	0	24	0	0	389	290	0	75	0	0	365
Beheer Spanjaards Duin	374	0	-307	0	0	67	472	0	-98	0	0	374
Beheer Berestijn	34	0	6	0	0	40	29	0	5	0	0	34
Beheer Zandmotor	26	0	18	0	0	44	4	0	23	0	0	26
Beheer Dixhoordriehoek	120	0	-21	0	0	99	138	0	-18	0	0	120
Beheer Scharperswijk	93	0	-2	0	0	91	108	0	-15	0	0	93
Aankopen VSB	0	0	0	0	0	0	132	0	0	-132	0	0
Regionaal Belang Voorne	87	0	-69	0	0	19	87	0	0	0	0	87
Beheer Hollandse IJssel	152	0	-3	0	0	149	173	0	-20	0	0	152
Krimpenerwaard	0	0	322	0	0	322	0	0	0	0	0	0
	2.663	0	-98	234	200	2.999	2.957	10	-237	-167	100	2.663
TOTAAL	13.115	221	-109	545	-55	13.716	13.472	-254	-249	146		

Bijlagen: Producten

x € 1.000

Product	Natuur- beheer	Monitoring/ Kwaliteitsbor- ging/ Beheeradmini- stratie	Recreatie	Fondsen- werving	Communi- catie	Ontwikke- ling	Opstallen	Beheer- objecten	Bedrijfs- voering	De Groene Motor	Vrijwil- ligers ZHL	Afgeronde projecten	Totaal	Begroting	Verschil
2019														2019	2019
Baten															
Subsidie SNL	1.748	39	142	0	0	0	0	35	0	0	0	20	1.983	1.716	267
Subsidie PZH	0	0	36	0	0	0	0	12	0	427	0	0	475	530	-55
Bijdrage NPL	0	0	0	0	0	0	0	-13	0	0	0	1.138	1.125	0	1.125
Bijdragen derden	28	0	5	27	0	0	2	350	0	12	0	305	728	1.597	-869
Subsidie projecten	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	503	505	0	505
Inkomsten uit terreinen	315	0	7	0	0	0	186	0	0	0	0	1	508	534	-26
Beschermersinkomsten	0	0	0	1.022	0	0	10	0	0	0	0	8	1.040	1.025	15
Opbrengst winkel	0	0	0	0	0	0	9	0	2	0	0	0	11	8	3
Sponsoring	0	0	0	15	0	0	6	95	0	0	0	54	171	80	91
Giften	30	0	0	328	0	0	1	0	0	0	0	17	377	375	2
Legaten	0	0	0	430	0	0	0	0	0	0	0	0	430	0	430
Rente	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	2	10	-8
Koersresultaat beleggingsportefeuille	0	0	0	0	0	0	0	0	635	0	0	0	635	0	635
Opbrengst beleggingsportefeuille	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	0	15	59	-44
Overige baten	37	34	0	19	0	0	17	0	-5	7	0	581	690	77	613
	2.158	73	189	1.842	0	0	235	479	649	446	0	2.626	8.697	6.011	2.686
Lasten															
Personeelskosten	-478	-108	-231	-165	-97	-68	-46	-127	-671	-282	-67	-418	-2.757	-2.435	-322
Vrijwilligerskosten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-5	-31	-5	-42	-54	12
Uitbesteed werk	-603	-35	-63	0	-13	-25	-122	-505	-44	-182	-3	-1.393	-2.988	-1.790	-1.198
Materieel	-207	0	-27	0	-3	0	-10	-11	-13	-65	-2	-47	-385	-395	10
Afschrijvingskosten	-86	0	0	0	-18	0	-21	0	-62	-11	0	0	-198	-193	-5
Voorlichting , communicatie en promotie	0	0	0	-183	-279	0	0	0	0	0	0	-284	-746	-402	-344
Huisvestingskosten	-27	-14	-3	0	-18	-4	-24	-1	-81	-5	0	0	-178	-186	8
Verwerving	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-26	-26	0	-26
Zakelijke lasten terreinen	-93	0	0	0	0	0	-17	-1	0	0	0	0	-111	-47	-64
Algemene kosten	-46	-45	0	-49	-34	-17	-28	0	-345	-53	0	-47	-664	-648	-16
Omslagen *1	0	0	0	0	0	0	0	-155	514	-88	0	-271	0	0	0
	-1.541	-202	-325	-397	-462	-115	-267	-799	-702	-691	-103	-2.491	-8.095	-6.150	-1.945
Resultaat	617	-129	-136	1.445	-462	-115	-32	-320	-53	-245	-103	135	602	-139	741

Bijlagen: Begroting komend boekjaar

x € 1.000

	Begroot 2020 €
BATEN:	
- Baten van particulieren	1.410
- Baten van bedrijven	80
- Baten van loterijorganisaties	1.125
- Baten van subsidies van overheden	2.565
	5.180
- Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.525
- Overige baten	30
Som van de baten	6.735
LASTEN:	
Besteed aan doelstellingen	
- Natuurbeheer	1.603
- Recreatie / Toezicht en Handhaving	418
- Kwaliteitsborging / Monitoring en Beheeradministratie	274
- Beheer opstallen	270
- Beheer Derden Terreinen	627
- Ontwikkeling	182
- Communicatie	537
- Projecten	1.310
- De Groene Motor	670
- Vrijwilligers ZHL	141
	6.032
Wervingskosten	376
Kosten beheer en administratie	705
Som van de lasten	7.113
Saldo voor financiële baten en lasten	-378
Saldo financiële baten en lasten	140
Saldo van baten en lasten	-238
Bestemming saldo van baten en lasten:	
Toevoeging/onttrekking aan:	
- Continuïteitsreserve	0
- Bestemmingsreserves	0
- Bestemmingsfondsen	0
	0

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de raad van toezicht en het bestuur van Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap'

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2019

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' te Delft gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' per 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties".

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019
2. de winst-en-verliesrekening over 2019 en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags-en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

BENADRIJFING VAN GEVOLGEN VAN DE CORONAVIRUS (COVID-19)-UITBRAAK

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel "Gebeurtenissen na balansdatum" op bladzijde 52 van de toelichting op de jaarrekening waarin het bestuur van Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' toelicht wat haar inschatting is ten aanzien van de gevolgen van de Corona-crisis op Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap'. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekeningen en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Activiteitenverslag pagina 7 t/m 17;
- Bestuursverslag pagina 18 t/m 27;
- Bijlagen pagina 60 t/m 65.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het activiteitenverslag, het bestuursverslag, en de bijlagen in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 “Fondsenwervende organisaties”.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 “Fondsenwervende organisaties”. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Breda, 24 juli 2020

MAZARS N.V.

w.g. drs. A.N. Terstegen RA